

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

ANDREJA KOŽELJ

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

**ORGANIZIRANOST VRHUNSKEGA ŠPORTA INVALIDOV V
REPUBLIKI SLOVENIJI**

Ljubljana, maj 2014

ANDREJA KOŽELJ

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Andreja Koželj, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica magistrskega dela z naslovom Organiziranost vrhunškega športa invalidov v Republiki Sloveniji, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem prof. dr. Damirjem Karpljukom in sosvetovalcem izr. prof. dr. Tomažem Čaterjem.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
  - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v magistrskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
  - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku (Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega magistrskega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorice: _____

KAZALO

UVOD	1
1 KDO SO INVALIDI?	3
2 VRHUNSKI ŠPORT INVALIDOV	8
2.1 Zgodovina	8
2.2 Opredelitev	10
3 ZVEZA ZA ŠPORT INVALIDOV SLOVENIJE	
– PARAOLIMPIJSKI KOMITE	16
3.1 Nastanek	16
3.2 Statut ZŠIS-POK	17
4 MEDNARODNI PARAOLIMPIJSKI KOMITE	22
4.1 O komiteju	22
4.2 IPC operativna struktura	23
4.2.1 Generalna skupščina	23
4.2.2 Upravni odbor	23
4.2.3 Vodstvena ekipa	24
4.2.4 Mednarodne športne zveze	24
4.2.5 Nacionalni paraolimpijski odbori	25
4.2.6 Regijske organizacije	25
4.2.7 Mednarodne organizacije za šport invalidov	25
4.2.8 Priznane mednarodne športne zveze	26
4.2.9 Stalni odbori	26
4.2.10 Sveti	27
5 TEKMOVANJA	27
5.1 Paraolimpijske igre	27
5.1.1 O igrah	27
5.1.2 Zgodovina	28
5.2 Deaflympics	29
5.2.1 Mednarodni odbor za šport gluhih (ICSD)	29
5.2.2 Zgodovina	29
5.2.3 Poslanstvo	30
5.3 Specialna olimpiada	30
5.3.1 Zgodovina	30
5.3.2 Poslanstvo	35
5.3.3 Specialna olimpiada Slovenije	35
6 ANALIZA SISTEMA VRHUNSKEGA ŠPORTA INVALIDOV ...	36
6.1 SWOT analiza ZŠIS-POK	36
6.1.1 Notranji dejavniki	37

6.1.1.1 Organizacijska podstruktura	39
6.1.1.2 Finančna podstruktura	40
6.1.1.3 Kadrovska podstruktura	41
6.1.1.4 Raziskovalno-razvojna podstruktura	42
6.1.1.5 Trženjska podstruktura	42
6.1.2. Zunanji dejavniki	43
6.1.2.1 Organizacijska podstruktura	45
6.1.2.2 Finančna podstruktura	47
6.1.2.3 Kadrovska podstruktura	48
6.1.2.4 Raziskovalno-razvojna podstruktura	49
6.1.2.3 Trženjska podstruktura	50
6.2 Interpretacija rezultatov SWOT analize ZŠIS-POK	51
SKLEP	54
LITERATURA IN VIRI	56

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: SWOT-analiza .....</i>	36
------------------------------------	----

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Zgodovina Specialne olimpiade .....</i>	31
<i>Tabela 2: Ocene SWOT-analize notranjih dejavnikov ZŠIS-POK – prednosti/slabosti .....</i>	38
<i>Tabela 3: Ocene SWOT-analize zunanjih dejavnikov ZŠIS-POK – izzivi/nevarnosti .....</i>	44

UVOD

Invalidnost ni le zdravstveni problem. Je kompleksen pojav, ki odraža interakcijo med lastnostmi človekovega telesa in značilnostmi družbe, kjer invalid živi. Premagovanje težav, s katerimi se srečujejo invalidi, zahteva intervencijo za odstranitev okoljskih in socialnih ovir (Disabilities, 2013).

Prvo Svetovno poročilo o invalidnosti (World Report on Disability, 2011), ki sta ju pripravila Svetovna zdravstvena organizacija (v nadaljevanju SZO) in Svetovna banka, pravi, da ima več kot milijarda ljudi v današnjem svetu izkušnjo z invalidnostjo oz. določeno invalidnost. Invalidi so na splošno slabšega zdravja, imajo nižje izobrazbene dosežke, manj gospodarskih priložnosti in višjo stopnjo revščine kot ljudje brez invalidnosti. To je v veliki meri posledica pomanjkanja storitev, ki so jim na voljo, in posledica več ovir, s katerimi se srečujejo v vsakdanjem življenju.

Šport invalidov ni nov koncept, ampak njegov potencial kot močno, nizko cenovno sredstvo za spodbujanje večje vključenosti in blaginje invalidov se šele začne uresničevati. Šport izboljšuje in vključuje blaginjo invalidov na dva načina – s spreminjanjem, kaj skupnost misli in čuti do invalidov, in s spreminjanjem, kaj invalidi mislijo in čutijo o sebi. Prvi je potreben za zmanjšanje stigmatizacije in diskriminacije, povezane z invalidnostjo. Drugi pa spodbuja invalide, da prepoznajo svoje potenciale in zagovarjajo spremembe v družbi ter se jim s tem omogoči, da jih v celoti uresničijo. Skupinski in posamezni vpliv športa pomaga zmanjševati osamitev invalidov in jih v večji meri vključuje v življenje skupnosti (Sport and Persons with Disabilities: fostering Inclusion and Well-being, 2013).

Univerzalna priljubljenost športa, njegovih fizičnih, socialnih in gospodarskih razvojnih koristi in njegovega dokazanega uspeha kot izobraževalna in socialna mobilizacijska platforma, je idealno orodje za zmanjševanje stigmatizacije, povezane z invalidnostjo. Te značilnosti športa so idealno orodje za spodbujanje socializacije, neodvisnosti, opolnomočenja ter polne vključenosti invalidov. V tem smislu šport ni luksuz. Gre za potreben in dopolnilni pristop, ki lahko razširi vpliv tradicionalnih metod s spodbujanjem posameznega in skupinskega razvoja in opolnomočenja (Sport and Persons with Disabilities: fostering Inclusion and Well-being, 2013).

Tako predstavlja šport invalidov področje, kjer se marsikaj lahko naredi za invalidovo samozavest in njegovo sprejetost ter odobravanje v družbi. Invalidi po navadi že tako bijejo bitke sami s seboj in svojim stanjem, potem pa še z družbo, ki jih diskriminira. V športu pa lahko najdejo pomirjenost, notranjo moč in elan za doseganje življenjskih ciljev. Večinoma se invalidi začnejo ukvarjati s športom pri rehabilitaciji, kjer krepijo mišične skupine. Še posebej to velja po npr. poškodbah, ko je rehabilitacija nujna. Tako rehabilitacija lahko preraste v rekreacijsko obliko športa, v kolikor se odločijo za bolj pogosto športno udejstvovanje. Za tovrstne dejavnosti imajo veliko možnosti, saj za to področje večinoma skrbijo društva in

zveze na lokalni ravni. Poleg rekreacije gre tudi za druženje in skupno preživljanje prostega časa. Rekreacija lahko preraste tudi na tekmovalno raven. Tudi invalidi želijo in lahko tekmujejo v športih, v katerih tekmujejo tudi običajni športniki, le da so ti prilagojeni njihovim sposobnostim glede na okvaro. Imamo kar nekaj tekmovanj, ki so prilagojena okvaram oz. prizadetostim in so tudi ustrezno kategorizirana. Prav tako se lahko preizkusijo na več ravneh tekmovanj, od državne, evropske pa vse do svetovne ravni. Sicer je vrhunski šport invalidov večinoma v senci običajnega športa, vendar pa z leti prihaja vse bolj v ospredje. To je razvidno predvsem iz opredelitve vrhunskega športa invalidov, ki se je statusno začel urejati dokaj pozno in večinoma s priporočili, sedaj pa se z različnimi akti vedno bolj skuša izenačiti z običajnim športom in vsemi pravicami ter obveznostmi, ki sodijo zraven. V magistrski nalogi bom predstavila na kakšen način je vrhunski šport invalidov nastajal, se razvijal, je organiziran in strukturiran v tujini in doma ter kako ga vidijo njegovi uporabniki.

Namen magistrske naloge je ugotoviti, ali sedanja organiziranost sistema vrhunskega športa invalidov, tj. Zveze za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijskega komiteja (v nadaljevanju ZŠIS-POK), ki je krovna organizacija za šport invalidov v Sloveniji, ustreza vsem skupinam uporabnikov in če je treba, na kakšen način bi se jo dalo izboljšati. Vedno je prostor za izboljšave in najlažje jih je izvesti, če imamo povratno informacijo oseb, ki so v sistemu in ki ga vidijo od »znotraj« in »zunaj«. To so osebe, ki sistem ustvarjajo, financirajo, koristijo in delajo v njem, se pravi, da so del sistema in le tako lahko podajo informacijo, ali so s sistemom zadovoljne ali ne. Z njihovimi odgovori in s pomočjo dodatnih informacij podajam oceno delovanja sistema vrhunskega športa invalidov, ocena pa se lahko uporabi kot povratna informacija vsem sodelujočim o tem, kaj je dobro organizirano, kaj ne oz. na kakšen način bi se dalo stvari in procese izboljšati.

Cilj magistrske naloge je s pomočjo SWOT-analize ugotoviti, ali je vrhunski šport invalidov v Sloveniji dobro organiziran ali ne. V nalogi raziskujem, ali način organiziranosti ZŠIS-POK vpliva na način dela v sistemu in ali je ta način organiziranosti posledica »od zunaj«, se pravi, da je prilagojen organiziranosti mednarodnih organizacij in tekmovanj. Zanima me, kako udeleženci vidijo notranji sistem organiziranosti ZŠIS-POK po različnih podstrukturah, njegove prednosti in slabosti, in kako vidijo njegove zunanje izzive ter nevarnosti. Analiza je izvedena na način že pripravljenih trditev, anketiranci pa so s pomočjo Likertove lestvice, kjer se izražanje stališč oz. ocenjevanje trditev izvede s pomočjo petstopenjske merske lestvice, ocenili posamezno trditev. Pri tem ena stran lestvice predstavlja odgovor *popolnoma se strinjam*, druga pa *sploh se ne strinjam*. SWOT-analiza je narejena na več ravneh sistema, in sicer na ravni ZŠIS-POK; Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju MIZŠ) – Direktorata za šport; Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez (v nadaljevanju OKS-ZŠZ); posamične zveze; posameznega športnika; športnega sodnika za šport invalidov; profesorja s Fakultete za šport, ki se ukvarja s področjem športa invalidov. Dodatne informacije pa so pridobljene še z intervjuji teh istih oseb.

Magistrska naloga v teoretičnem delu vsebuje pregled strokovne literature, člankov in prispevkov domačih ter tujih strokovnjakov s področja obravnavane teme. Zaradi obstoja različnih definicij pojmov, so vključene tudi opredelitve, aktualne za slovenski prostor, se pravi zakoni in ostali akti, ter dokumenti, smernice in priporočila, sprejeti v mednarodnih aktih in klasifikacijah. V tem delu so tako uporabljeni predvsem primarni in sekundarni viri in metoda kompilacije. Nadalje so opisane in predstavljene organizacije ter tekmovanja na področju športa invalidov, kjer so uporabljeni sekundarni viri, metoda dela pa je opisna. Empirični del, kjer je analiziran sistem organizacije vrhunškega športa invalidov v Sloveniji, tj. ZŠIS-POK, pa temelji na SWOT-analizi in posameznih intervjujih. Tukaj so mi v pomoč predvsem teoretična in praktična znanja, pridobljena na magistrskem študiju, uporabljena pa je metoda analize.

Naloga je sestavljena iz šestih poglavij, ta pa vsebujejo tudi podpoglavja. V uvodnem delu predstavljam obravnavano temo in njeno problematiko, opredeljujem namen in cilj magistrske naloge ter metode in tehnike. V teoretičnem delu obravnavam dva ključna pojma naloge, in sicer, kdo so invalidi in kako je nastal ter je opredeljen vrhunski šport invalidov v slovenskih in tujih dokumentih. V osrednjem delu predstavljam ZŠIS-POK, ki je krovna organizacija za vrhunski šport invalidov v Sloveniji in skrbi za šport invalidov na nacionalni, evropski in svetovni ravni. Sledi predstavitev Mednarodnega paraolimpijskega komiteja, svetovnega telesa, ki upravlja paraolimpijsko gibanje, katerega članica je tudi ZŠIS-POK. Pri obeh opisujem tudi njun nastanek in način organiziranosti. Nadalje sledi poglavje o treh največjih vrhunskih tekmovanjih invalidov, in sicer Paraolimpijskih igrah, Deaflympics in Specialni olimpiadi, kjer je predstavljena njihova zgodovina in način delovanja. V zadnjem poglavju pa izvedem SWOT-analizo sistema organiziranosti vrhunškega športa invalidov v Republiki Sloveniji, tj. ZŠIS-POK, ki je razdeljena po podstrukturah znotraj notranjih in zunanjih dejavnikov. Dodatne informacije so pridobljene še s pomočjo intervjujev. Teoretični in osrednji del preizkusim v praksi, in sicer, ali je sistem dobro organiziran ali ne in kako nanj vplivajo zunanji dejavniki. Nalogo zaključujem s sklepnimi ugotovitvami.

1 KDO SO INVALIDI?

Invalidov ne moremo obravnavati kot enotno skupino. Invalidnost tako lahko pomeni telesno prizadetost, prizadetost čutil, umsko ali psihično prizadetost ali težavo z duševnim zdravjem. Oseba je lahko invalidna od rojstva ali pa je invalidnost nastala v času otroštva, najstniških let ali pa kasneje v življenju, v času izobraževanja ali zaposlitve. Odvisno pa je tudi v kolikšni meri invalidnost vpliva na zmožnost opravljanja dela in sodelovanja v družbi, saj lahko le malo vpliva ali pa ima močan vpliv ter zahteva veliko mero podpore in pomoči (Uršič, Kroflič & Švajger, 2011, 9).

Izraz »invalidnost«, z upoštevanjem posameznika, pomeni (Americans with Disabilities Act, 1990):

- fizično ali duševno okvaro, ki bistveno omejujejo eno ali več pomembnih življenjskih aktivnosti takšnega posameznika;
- zapis takšne okvare ali
- upoštevanje takšne okvare. Posameznik izpolnjuje zahtevo »da ima takšno okvaro«, če ugotovi, da je bil izpostavljen obtožbam, ki so prepovedane skladno s tem poglavjem, zaradi dejanske ali zaznane telesne ali duševne prizadetosti ne glede na to, ali okvara omejuje ali se zazna omejevanje večine življenjskih dejavnosti.

Capozzi (2008, 31–32) ugotavlja, da je Ameriški zakon o invalidih najcelovitejši zvezni zakon o državljskih pravicah, ki ščiti pravice invalidov. Uzakonjen je bil leta 1990, danes pa obravnava ovire in diskriminacijo, s katero se običajno srečujejo invalidi. Bistvo zakona je, da invalidi želijo in so sposobni delati ter da želijo biti in so del svojih skupnosti. Prav tako vsakršno razlikovanje in izključevanje na podlagi invalidnosti ni dopustno. Zagotavljanje ustreznih prilagoditev invalidom ni več stvar človečnosti, ampak izpolnjevanje državljskih pravic.

V slovenskem prostoru se v zadnjih letih uporabljajo različni izrazi za označevanje oseb, ki so zaradi trajnih ali dalj časa trajajočih okvar ali prizadetosti zdravja ovirane pri vključevanju v družbeno življenje, kot so na primer: hendikepirani, prizadete osebe, osebe s posebnimi potrebami itd. (Uršič, 2007, 8).

Nadalje avtor razlaga, da je v slovenskem pravnem prostoru določeno, da se invalidnost prizna z odločbo, ki jo na podlagi mnenja izvedenskega organa izda organ, ki je za to zakonsko določen. S pravnomočno odločbo tako posameznik pridobi in uveljavlja pravice, seveda pa ima tudi dolžnosti, ki so določene s predpisi. Slovenski predpisi ločijo naslednje »skupine« invalidov (Uršič, 2007, 9):

- vojne invalide,
- delovne invalide,
- invalide po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov,
- invalide po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb in
- otroke s posebnimi potrebami.

Vseh zgornjih pet skupin ima kar nekaj skupnih točk. V nobenem primeru zakonodajalec ni želel univerzalno opredeliti pojem »invalidnost« oz. zapisati splošno definicijo kdo je invalid. Vsak zakon drugače opredeljuje invalidnost, odvisno predvsem o tega, zakaj se opredelitev uporablja. V vsakem izmed zakonov se tudi zahteva, da je pri posamezniku prišlo do okvare zdravja, ki je ali določena s stopnjo, trajnostjo, ali pa le z izrazoma kot sta telesna in duševna prizadetost. Nadalje je zahtevano, da je invalidnost ugotovljena po postopku, ki ga določa posamezen zakon. In na koncu zakonodajalec postavi zdravstveno okvaro v odnos z dogajanjem v okolju. Na primer, da je invalidnost posledica opravljanja vojaških in drugih dolžnosti zaradi obrambe in varnosti Republike Slovenije, je posledica okoliščin, povezanih z

vojno in vojaškim materialom ali pa z vključitvijo v izobraževanje ali trg dela. Z vidika invalida pa so pomembne predvsem vrste in višina pravic, ki jih prinaša invalidnost, te pa se glede na posamezni zakon zelo razlikujejo. Pregled opredelitev invalidnosti v zakonih kaže na to, da je teh veliko in da se med seboj razlikujejo. Posledica tega je, da ko govorimo o skupinah invalidov, ni povsem jasno kaj so njihove skupne značilnosti in kako te skupine med seboj primerjati. Prav tako zaradi pestrosti in raznolikost opredelitev izhaja, da imajo invalidi različne pravice in da morda zaradi tega tudi sami sebe različno doživljajo (Uršič, 2007, 9).

Kot primer poskusa oblikovanja splošne definicije invalidnosti v slovenskem prostoru Uršič (2013, 24) navaja rešitev v dokumentu Obvladovanje in razvoj invalidskega varstva v sodobni družbi – Konceptija razvojne strategije invalidskega varstva v Sloveniji, ki jo je sprejela Skupščina Republike Slovenije leta 1991, in sicer: »Invalidnost je širši pojem od bolezni, okvare, motenj ali prizadetosti v telesnem in duševnem razvoju in tudi od formalno priznanega družbenega statusa. Z vidika stališča »ad humanum« pomeni celovitost človekovih odnosov do samega sebe, soljudi, družbe in sveta, ki se kaže kot okrnjenost človeka v njegovem samouresničevanju (realizaciji) njegovih lastnih potencialnih zmožnosti in hkrati kot bistveno zmanjšanje zmožnosti za zadovoljivo igranje njegovih socialno pričakovanih vlog. S tega vidika je invalidnost tako eksistencialna kot sistemska kategorija, invalidi pa sestavni del vsakodnevnega življenja družbene skupnosti«. Dokument iz leta 1991 je bil takrat in je še danes za Slovenijo zelo pomemben. Najprej zato, ker je z njim država uveljavila sodobno definicijo invalidnosti, ki temelji na filozofiji človekovih pravic. Poleg »uzakonitve« te definicije v slovenskem prostoru pa je opisana konceptija še zlasti pomembna zaradi svojega celostnega in skladnega pristopa k reševanju invalidske problematike (Uršič, 2004).

Šuštaršič (2005) pravi, da identifikacijo slehernega invalida predstavljata dve razsežnosti. Prva je tako imenovana *identifikacija* kot invalidovo dojetje svoje lastne vloge v družbi in v zasebnem življenju. Druga pa je *identificiranje*, torej kako okolje, družba, njene institucije, skratka vse, kar je zunaj lastne identifikacije, vrednotijo invalida. Čim večji je razkorak med identifikacijo in identificiranjem, tem slabši je položaj invalida v družbi. Oboje pa je v vzročni zvezi, saj stalno marginaliziranje invalidov vodi do še slabše osebne identifikacije invalidov, kar povzroča tudi pri invalidu samem slabšo samopodobo z vsemi njenimi posledicami. Pozitivno družbeno identificiranje pa nedvomno vodi k boljši osebni identifikaciji invalida.

V Sloveniji imamo tako kar nekaj aktov, kjer je omenjena in opredeljena definicija invalidnosti, in sicer:

- že v Ustavi Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 33/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004) so v 14. členu in njegovi dopolnitvi omenjeni invalidi, in sicer, da so »v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne

glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino«;

- po Zakonu o izenačevanju možnosti invalidov (Ur. l. RS, št. 94/2010) so »invalidi osebe z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi in senzoričnimi okvarami ter motnjami v duševnem razvoju, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi«;
- invalid po Zakonu o invalidskih organizacijah (Ur. l. RS, št. 108/2002, 61/2006-ZDru-1) je »posameznik, ki zaradi prirojenih ali pridobljenih okvar in oviranosti, ki jo pogojuje oziroma ustvarja fizično in družbeno okolje, ne more sam delno ali v celoti zadovoljevati potreb osebnega, družinskega in družbenega življenja v okolju, v katerem živi, v skladu z mednarodno klasifikacijo«;
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, 3/2007-UPB1, 52/2010 Odl. US: U-I-118/09-21, 58/2011-ZUOPP-1) pa opredeljuje otroke s posebnimi potrebami, ki so:
  - otroci z motnjami v duševnem razvoju,
  - slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije,
  - gluhi in naglušni otroci,
  - otroci z govorno-jezikovnimi motnjami,
  - gibalno ovirani otroci,
  - dolgotrajno bolni otroci,
  - otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja,
  - otroci z avtističnimi motnjami ter
  - otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja.

V mednarodnem merilu pa je SZO leta 1980 izdala Mednarodno klasifikacijo okvar, prizadetosti in oviranosti (v nadaljevanju MKOPO), po kateri je v kontekstu doživljanja zdravja:

- *okvara* vsaka izguba ali nenormalnost psihične, fiziološke ali anatomske zgradbe ali njihove funkcije (Moravec Berger, Fatur-Videtič, Marinček & Kovačič, 1997, 57);
- *prizadetost* vsaka (iz okvare) izhajajoča omejitev ali zmanjšanje zmožnosti za izvajanje posamezne dejavnosti na način ali v obsegu, ki je ocenjen kot normalen za človeka (Moravec Berger et al., 1997, 129);
- *oviranost* prikrajšanost osebe, nastala kot posledica okvare ali prizadetosti, ki omejuje ali preprečuje izpolnjevanje za to osebo normalne vloge (glede na starost, spol ter družbene in kulturne dejavnike) (Moravec Berger et al., 1997, 169).

V novejši Mednarodni klasifikaciji funkcioniranja, zmanjšane zmožnosti in zdravja (v nadaljevanju MFK), ki je nasledila MKOPO, pa stori še korak naprej in določa

multiperspektiven pristop k definiranju invalidnosti, ki jo razume kot medsebojno povezan in razvojni proces. Tako je invalidnost razumljena kot interakcija oziroma kompleksen odnos med zdravstvenimi vidiki in številnimi sovisnimi dejavniki (ki se pojavljajo v okolju in na strani posameznika) (Uršič, 2013, 26). Vertot (2007) pravi, da v MFK z izrazom »zmanjšana zmožnost/invalidnost« poimenujejo večdimenzionalni pojav, ki je posledica odnosa med osebami in njihovim fizičnim in družbenim okoljem. MFK je tako okvir SZO za merjenje zdravja in invalidnosti na ravni posameznika in prebivalstva ter je bil uradno potrjen s strani vseh stoenaindevetdesetih držav članic SZO dne 22. maja 2001. Za razliko od svojega predhodnika, ki je bil potrjen samo za določena področja, je MFK potrjen za uporabo držav članic kot mednarodni standard za opis in merjenje zdravja ter invalidnosti (International Classification of Functioning, Disability and Health, 2001).

Pomemben rezultat mednarodnega leta invalidov je bila formulacija Svetovnega akcijskega programa glede invalidov, ki ga je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov (v nadaljevanju OZN) dne 3. decembra 1982 z resolucijo 37/52. Svetovni akcijski program (v nadaljevanju WPA) je globalna strategija za izboljšanje preprečevanja invalidnosti, rehabilitacije in izenačevanje možnosti, ki se nanaša na polno udeležbo invalidov v družbenem življenju in nacionalni razvoj. WPA prav tako poudarja potrebo, da se pristopi k invalidnosti z vidika človekovih pravic. Njegova tri poglavja zagotavljajo analizo načel, konceptov in opredelitev, ki se nanašajo na invalidnost, pregled svetovnega stanja v zvezi z osebami s posebnimi potrebami in določena priporočila za ukrepanje na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni. »Izenačevanje možnosti« je osrednja tema WPA in njena vodilna filozofija za doseg polnega sodelovanja invalidov v vseh vidikih družbenega in gospodarskega življenja. Pomembno načelo, na katerem temelji ta tema, je, da vprašanja v zvezi z invalidi ne smejo biti obravnavana ločeno, ampak v okviru običajnih skupnostnih služb (World Programme of Action concerning Disabled Persons, 2013).

Pomembna dokumenta v mednarodnem merilu sta tudi Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, ki so jo razglasili 7. decembra 2000, 12. decembra 2007 pa prilagodili. Evropski parlament, Svet in Komisija v 21. členu prepovedujejo vsakršno diskriminacijo na podlagi invalidnosti (Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, 2000, 8). Malaška deklaracija o invalidih: »Razvoj v smeri enakovredne vključenosti invalidov kot državljanov« (2003), ki se zavzema za večjo vključenost invalidov, pa hkrati v osredje postavlja tudi zakonsko ureditev področja na mednarodni ravni.

OZN je 13. decembra 2006 sprejela Konvencijo o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov. Slovenija je konvencijo in protokol podpisala 31. marca 2007, 24. maja 2008 pa sta začela veljati (Ur. l. RS št. 77/2010). V preambuli invalidnost definira kot »razvijajoči se koncept in posledico medsebojnega sodelovanja med invalidi ter ovirami zaradi stališč v družbi in ovirami v okolju, ki preprečujejo, da bi invalidi pod enakimi pogoji kakor drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi«. Definicijo invalidnosti iz 1. člena pa je Slovenija vključila v Zakon o izenačevanju možnosti invalidov. Gallegos

Chiriboga (2008, 48) pravi, da je bilo sprejetje konvencije novo poglavje v človeški zgodovini, saj več kot sedemdeset članic od sto dvaindevetdesetih članic OZN nima invalidske zakonodaje. Konvencija tako potrjuje, da morajo vsi invalidi uživati celoten niz pravic, od civilnega in političnega področja do gospodarskega, socialnega in kulturnega področja.

Aleksandra Tabaj, predstavnica Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, ki je sodelovala v Ad hoc odboru za pripravo konvencije, v dokumentu Mednarodna konvencija o zaščiti in podpori pravic in dostojanstva invalidov (2013) razlaga, da je bil najpomembnejši argument za pripravo konvencije prepoznavnost invalidov in invalidnosti. Sodobno gledanje na invalidnost izpostavlja dvoje, in sicer invalide kot prejemnike pravic, in proces, v katerem se družba prilagaja invalidom. Invalidi naj enakopravno uživajo pravice kot ostali, saj le-te temeljijo na dostojanstvu vsakega človeškega bitja. Pri poenotenju terminologije v konvenciji pa je bilo kar nekaj težav, saj se je znotraj razprave pojavilo več različnih terminov za poimenovanje invalidnosti, in sicer »*person with disability*«, ki ga v slovenskem jeziku prevajamo kot invalid; termin »*special*«, ki sta ga kasneje nadomestila termina pozitiven ali primeren; »*perceived disability*«, ki pomeni opaženo, zaznano invalidnost in ga do tedaj v Sloveniji nismo poznali; in »*psychosocial disability*«, ki označuje osebe s težavami v duševnem zdravju.

2 VRHUNSKI ŠPORT INVALIDOV

2.1 Zgodovina

Vute (1989, 11–12) opisuje nastanek športa telesno prizadetih, ki se je razvil iz rehabilitacije in programov, ki so jih pripravili zdravniki. Prizadeti so bili vključeni v rehabilitacijske in terapevtske programe, zato je težko razmejiti kdaj je prešlo iz teh v ukvarjanje s športno dejavnostjo kot tako. Po podatkih, ki so na razpolago, so bili gluhi prvi, ki so leta 1888 v Berlinu ustanovili svoj športni klub. Prav tako so leta 1918 prvi ustanovili mednarodno športno združenje CISS (franc. *Comite International des Sports Silencieux*) in prirejali svetovne športne igre. Med zgodnejša tovrstna društva štejemo tudi Združenje britanskih telesno prizadetih voznikov, ustanovljeno leta 1922, ki je prirejalo rallyje za svoje člane. Svoje društvo so imeli tudi amputirani igralci golfa v Veliki Britaniji, ustanovljeno leta 1932. Športna dejavnost se je močno začela uveljavljati v rehabilitacijskih centrih v Veliki Britaniji, Združenih državah Ameriki in Nemčiji po II. svetovni vojni. Na pobudo H. Lorenza in C. Diema v visoki športni šoli v Kölnu ustanovijo katedro za šport prizadetih. Francija, Finska, Belgija, Jugoslavija in Nizozemska so države, kjer v zgodnjem povojnem obdobju nastanejo športne organizacije za telesno prizadete. V tem jim sledijo Kanada, Češkoslovaška, Vzhodna Nemčija, Izrael, Japonska, Indonezija, Luksemburg, Norveška, Poljska, Španija, Švedska, Švica in drugi. L. Guttmann, angleški zdravnik, je bil pionir invalidskega športa. Z njim je povezan izjemen vzpon športa in športnih organizacij za telesno prizadete v svetu. Športne

organizacije danes povezujejo športnike posameznih držav na vseh celinah. Imamo več organizacij, ki usklajujejo mednarodno športno dejavnost prizadetih, in sicer:

- CISS, ki je omenjena že zgoraj;
- ISMGF (*International Stoke-Mandeville Games Federation*), ki skrbi predvsem za šport spinalno prizadetih, ustanovljena leta 1947;
- ISOD (*International Sports Organization for the Disabled*), zastopnica predvsem amputiranih in drugih lokomotorno prizadetih, ustanovljena leta 1964;
- CP – ISRA (*Cerebral Palsy International Sports and Recreation Association*) za lažje uveljavljanje potreb obolelih za cerebralno paralizo na športnem področju, ustanovljena leta 1978;
- IBSA (*International Blind Sports Association*), ki združuje slepe in slabovidne športnike;
- IASMH (*International Association for Sports for Mentally Handicapped*), ki se je razvila iz gibanja *Special Olympic Organization*, kjer mentalno prizadeti tekmujejo že mnogo let;
- IFSOD (*International Federation of Sport Organizations for the Disabled*), ki povezuje dejavnosti zgoraj naštetih organizacij in zagotavlja enotnejšo in učinkovitejšo organizacijo športnih dejavnosti in popularizacijo tovrstnega športa v svetu.

Pred II. svetovno vojno so bili v Jugoslaviji športno organizirani le gluhi, ki so tudi imeli svojo športno zvezo. Po vojni, ki je za seboj pustila stopetdeset tisoč vojnih invalidov, so začele z organizirano športno dejavnostjo tudi ostale kategorije prizadetih. Tako v svetu kot v Sloveniji so imele pri razvoju športa telesno prizadetih posebno vlogo rehabilitacijske ustanove, in sicer Zavod SRS za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani. Največ pobudnikov pri organiziranju športne dejavnosti je bilo iz vrst vojaških vojnih invalidov, predvsem M. Vesel, tako da je bila že leta 1949 v ljubljanskem odboru te organizacije ustanovljena športna komisija. Socialno zavarovanje in republiška zveza za telesno kulturo sta podpirali takšna prizadevanja. Leta 1951 pa je bila ustanovljena republiška športna komisija. V tem letu je bil ob pomoči Avstrijca T. Kucherja organiziran prvi smučarski tečaj športnikov invalidov v Kranjski Gori, naslednje leto, prav tako v Kranjski Gori, pa že prvo republiško prvenstvo v smučanju, kjer so sodelovali slepi in amputirani. Naslednje prvenstvo, ki je sledilo, je bilo republiško prvenstvo vojaških invalidov v kegljanju, namiznem tenisu, šahu in streljanju, organizirano leta 1954 v Mariboru. Poleg vojnih invalidov so se v dejavnosti začeli vključevati tudi drugi prizadeti. Leta 1955 je bila ustanovljena Športna zveza invalidov Slovenije kot posledica dogovora med Zvezo vojaških vojnih invalidov (v nadaljevanju ZVVI) in Zvezo športov Slovenije. B. Hrovatin je leta 1964 začel razvijati šport med paraplegiki v času njihove rehabilitacije, in sicer v okviru Zavoda za rehabilitacijo invalidov. V jugoslovanskem merilu je imela slovenska športna zveza pionirsko vlogo, saj so s športno dejavnostjo telesno prizadetih na podlagi njenih izkušenj začeli tudi v ostalih republikah in pokrajinah (Vute, 1989, 12–13).

2.2 Opredelitev

V osemdesetih letih so v duhu prispevka športu oseb s posebnimi potrebami evropski ministri za šport načrtali prednostne vsebine evropskih in državnih politik športa za invalide. Priporočilo, ki ga je 4. decembra 1986 sprejel Odbor ministrov Sveta Evrope v obliki priporočila takratnim osemnajstim vladam držav članic Sveta Evrope, pravi, da naj vlade držav članic (Evropska listina o športu za vse: invalidi, 1986, 1–2):

- storijo vse potrebno, da se vsi ustrezni organi javne oblasti in zasebne organizacije zavejo želja in potreb po športu, rekreaciji (tudi v izobraževanju), vseh invalidnih oseb – ne le tistih, ki so fizično ali senzorno prizadete, temveč tudi tistih, ki trpijo za organskimi ali psihosomatskimi motnjami;
- usmerjajo svojo politiko glede na take osebe, tako da tudi njim omogočijo sodelovati v rekreacijskih fizičnih dejavnostih, ki:
  - pomagajo pri ohranjanju njihovega dobrega počutja in večajo njihovo fizično kondicijo,
  - omogočajo zaposlitev prostega časa z dejavnostmi, ki vodijo k samoaktualizaciji,
  - spodbujajo socialne stike tako med njimi samimi kot med njimi in neinvalidi;
  - pomagajo ustreznim organom pri ugotavljanju in zagotavljanju dostopnosti uporabnosti športnih objektov za invalidne osebe in te organe spodbujajo:
    - da pretehtajo možnost o uporabi dela javnih sredstev za pomoč preoblikovanju obstoječih športnih objektov v skladu z napotki, zapisanimi v dodatku k pojasnjevalnemu memorandumu k tej listini, ali z enakovrednimi državnimi standardi,
    - da, kolikor je to pač mogoče, poskrbijo za ustreznost prihodnjih športnih objektov v skladu s temi napotki ali z relevantnim državnim standardom,
    - da arhitekta in upravnik športnih objektov seznanijo s potrebami invalidov;
    - spodbujajo sodelovanje med različnimi organi javnih oblasti, ki se ukvarjajo s športom invalidov, kot so oddelek za zdravstvo, javno blaginjo, šolstvo in šport, njihovo politiko in delovanje;
    - po potrebi spodbujajo ustanovitev krovne organizacije za razvoj športa za vse invalidne osebe, tako da usklajujejo vse ustrezne interese in ekspertize;
    - spodbujajo tiste, ki financirajo športne aktivnosti za vse invalidne osebe, da upoštevajo njihove posebne potrebe in zahteve;
    - spodbujajo razvoj športa in rekreacije za vse invalide kot integralni del okrevanja in njegovega nadaljevanja kot tudi zaradi njunih širših družbenih koristi;
    - po potrebi podpirajo raziskave, ki znanstveno ugotavljajo fiziološke, psihološke, družbene in druge koristi športa za različne kategorije invalidov, kot tudi druge raziskave, ki utegnejo biti primerne in potrebne;
    - podpira izobrazbene organe pri zagotavljanju ustrezne in realne športne vzgoje za invalidne otroke v šolah ter pri šolanju tistih, ki naj te otroke učijo;

- pomagajo pri zagotavljanju možnosti invalidnim osebam, ki se želijo šolati za učitelje telesne vzgoje;
- podpirajo možnosti usposabljanja invalidnih in neinvalidnih inštruktorjev za prihodnje sodelovanje s priznanimi športnimi organizacijami;
- ko se odločajo o športni politiki, zagotavljajo, da so upoštevani interesi in stališča invalidov;
- v okviru svoje ustanove zagotovijo, da to priporočilo upoštevajo tudi ustrezni krajevni in območni organi, ki so odgovorni za katero koli od prej omenjenih zadev.

Vlade držav članic spodbujajo naj tesno sodelujejo s športnimi organizacijami, da bi tako (Evropska listina o športu za vse: invalidi, 1986, 2):

- razvijali primerne dejavnosti na vseh ravneh športa za invalide in še posebej, da bi jim zagotovili rekreacijsko športno udejstvovanje;
- pretehtali možnosti, kako omogočiti invalidom vključevanje v tradicionalne športne klube in organizacije;
- spodbudili invalidne osebe, da neposredno sodelujejo pri oblikovanju športne politike, ki jih zadeva;
- zagotovili, da se pri oblikovanju politike in odločanju upoštevajo športni interesi invalidov;
- priznali, da invalidi lahko dosežejo raven vrhunškega športa in tu sodelujejo v skladu s svojimi zmožnostmi, in zagotovili, da pri organizaciji takih tekmovanj ne pride do fizičnega, psihološkega ali finančnega izkoriščanja morebitnih udeležencev;
- nadaljevali prizadevanja na narodni, območni in krajevni ravni in v okviru odgovornih mednarodnih športnih organizacij, da bi uskladili, poenostavili in, kjer je treba, zmanjšali število klasifikacijskih kategorij in njihova merila za sodelovanje na tekmovanjih med invalidnimi osebami;
- si bolj prizadevali, da bi invalidom omogočili tekrovati v istih disciplinah kot neinvalidom, če to želijo, vendar tako, da bi ohranili načela pravičnega in enakovrednega tekmovanja;
- okrepili sodelovanje med njihovimi aktivnostmi, z možnostjo prihodnje združitve, tako na mednarodni kot narodni ravni, v telesu, opisanem v peti točki prvega dela;
- z razvojem politike za posredovanje večjega števila informacij o športu invalidov širši javnosti.

Evropska listina o športu iz leta 1992 je nadaljevanje Evropske listine športa za vse, ki jo je Svet Evrope sprejel že leta 1975. Vlada RS jo je sprejela 4. februarja 1994 s priporočilom, da se pri sprejemanju zakonodaje in drugih predpisov s področja športa upoštevajo smernice in določila, ki so vsebovana v listini. Dokument je za področje športa izrednega pomena, saj države članice na temelju določil listine v svojih državah vzpostavijo enotne temelje za razvoj športa v celoti. Tako se listina dotika praktično vseh področij, ki so pomembna za skladen razvoj športa. Za potrebe listine opredeli področja listine, in sicer šport pomeni »vse oblike

telesne aktivnosti, ki so s priložnostnim ali z organiziranim ukvarjanjem usmerjene k izražanju ali izboljševanju telesne vzdržljivosti, k duševnemu blagostanju in k oblikovanju družbenih odnosov ter pridobivanju rezultatov na tekmovanjih na vseh ravneh« (Evropska listina o športu, 1992, 1).

Pravice rekreacije in šport invalidov so navedene tudi v Standardnih pravilih OZN za izenačevanje možnosti invalidov, ki jih je sprejela Generalna skupščina OZN na osemindesetih seji dne 20. decembra 1993 (Resolucija 48/96) z namenom izboljšanja načina in kakovosti življenja invalidov. Pravila niso obvezujoč dokument OZN, predstavljajo pa obvezo državam, da delujejo v smeri izenačevanja možnosti invalidov, ki so odločilnega pomena za doseg kakovosti življenja invalidov in doseg njihove polne vključenosti v družbeno življenje (Standardna pravila za izenačevanje možnosti invalidov, 1993).

Leta 2003 je bila sprejeta Madridska deklaracija, ki spodbuja socialno vključenost invalidov z različnimi ukrepi in aktivnostmi, med drugim zahteva enake možnosti invalidov in dostop do vseh športnih in prostočasnih aktivnosti (Madridska deklaracija, 2003, 1).

Bela knjiga o športu (2007, 15–35), ki jo je sprejela Evropska komisija leta 2007, govori, da morajo imeti vsi državljani možnosti za šport, saj ima poseben vpliv na določene družbene skupine, med drugim tudi na invalide. Šport zanika kakršno koli diskriminacijo na podlagi invalidnosti in Evropska komisija se bo vztrajno borila proti temu. Prav tako bo spremljala pobude in v strukturiran dialog z zainteresiranimi stranmi s športnega področja vključila tudi evropski paraolimpijski odbor ter nacionalne paraolimpijske odbore.

Akcijski načrt »Pierre de Coubertin« (2007, 4) je dokument, na katerega nas napoti Bela knjiga o športu, kjer so zbrani konkretni predlogi za ukrepanje, ki naj bi jih Evropska komisija izvedla oziroma podprla. Eden izmed ukrepov je tudi, da se v Akcijskem načrtu Evropske strategije o invalidnosti upošteva pomembnost športa za invalide in podpre države članice na tem področju.

Konvencija o pravicah invalidov (Ur. l. RS št. 77/2010) v svojem 30. členu govori o sodelovanju invalidov v kulturnem življenju, rekreaciji, prostočasnih dejavnostih in športu. In sicer, naj države pogodbenice sprejmejo ustrezne ukrepe, s katerimi invalidom enako kot drugim omogočajo sodelovanje pri rekreacijskih, prostočasnih in športnih dejavnostih:

- za spodbujanje in uveljavljanje najširšega mogočega sodelovanja invalidov v športnih dejavnostih na vseh ravneh;
- za zagotovitev možnosti, da invalidi organizirajo, razvijajo in sodelujejo pri športnih ter rekreacijskih dejavnostih za invalide in jim v ta namen enako kot drugim omogočajo ustrezno izobraževanje, vadbo in sredstva;
- da jim omogočajo dostop do krajev, na katerih potekajo športne, rekreacijske in turistične dejavnosti;

- da zagotavljajo invalidnim otrokom enako kot drugim sodelovanje pri igri, rekreaciji in prostočasnih ter športnih dejavnostih, vključno z dejavnostmi v šolskem sistemu;
- da zagotavljajo invalidom dostop do storitev tistih, ki organizirajo rekreacijske, turistične, prostočasne in športne dejavnosti.

Evropska strategija o invalidnosti za obdobje 2010–2020 (15. november 2010, 5–7), je nadaljevanje Akcijskega načrta Evropske unije o invalidnosti za obdobje 2003–2010. Sedanja strategija se zaveda, da še zmeraj obstajajo številne ovire, ki osebam s posebnimi potrebami preprečujejo popolno uveljavljanje njihovih temeljnih pravic, med drugim pravico do rekreativnih in športnih aktivnostih. Zato si bo Evropska komisija prizadevala za izboljšanje dostopnosti do športnih, prostočasnih in rekreacijskih organizacij, dejavnosti, dogodkov, prizorišč, blaga in storitev ter spodbujala sodelovanje pri športnih dogodkih in njihovi organizaciji za osebe s posebnimi potrebami. Ukrepi EU bodo podpirali nacionalne dejavnosti v smeri dostopnosti športnih, prostočasnih in rekreacijskih organizacij ter dejavnosti.

V slovenskem prostoru pa je bil 17. marca 2000 sprejet Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju NPŠ) (Ur. l. RS, št. 24/2000), kjer je navedeno, da je odnos do invalidov eno od meril demokratičnosti in humanosti vsake družbe. Invalidi se tako z ustrezno športno dejavnostjo uspešneje revitalizirajo in resocializirajo, športni dosežki pa jim omogočajo tudi pestrejše in bogatejše življenje. Še posebej je izpostavljena ustreznost gradnje in ureditev športnih objektov ter naprav za invalidne osebe. V programu so navedeni različni programi na lokalni in državni ravni, vse od ravni športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami do rekreativnega in vrhunškega športa in tekmovanj na mednarodni ravni, način izvedbe programa in vrednosti financiranja. Določeno je tudi, kateri so upravljavci oz. nosilci programa, na kakšen način se ta finančno vrednoti in katere so prednostne naloge. Šport invalidov je opredeljen kot dejavnost ohranjanja gibalnih sposobnosti, zdravja, revitalizacije, resocializacije, razvedrila in tekmovanja invalidov, ki se prostovoljno ukvarjajo s športom. Sofinancira se programe na ravni lokalne skupnosti in na ravni države, kjer so navedene priprave in udeležba na mednarodnih tekmovanjih, kot so npr. Paraolimpijske igre.

Kasneje je Vlada RS sprejela Akcijski program za invalide 2007–2013 (2006, 16), kjer opredeljuje cilje, ki jih v tem obdobju želi doseči, ukrepe, ki bodo izvedeni, in nosilce, ki bodo ukrepe izvedli. Eden izmed zastavljenih ciljev je zagotavljanje sodelovanja invalidov pri športnih in rekreativnih dejavnostih. O športni rekreaciji govori, da mora postati sestavni del vsakega izobraževanja in rehabilitacije, invalidom, ki jih zanima šport, pa naj se omogoči tudi tekmovanja. Z ukrepi se tako invalidom omogoči enake možnosti v športu ter izboljša kakovost življenja. V te namene je treba omogočiti ustrezno izobraževanje in usposabljanje ter invalidom zagotoviti dostop do športnih objektov. Program med ukrepi navaja, naj se uvede izobraževanje o posebnostih športa invalidov v izobraževalne programe, naj se spodbuja izvajanje nacionalnih panožnih tekmovanj za vse invalide (v okviru šolskega sistema), naj se zagotovi kakovostna športna vzgoja za invalide z vključitvijo znanja v

študijske programe, naj se statusno in pravno izenači športnike ter športnike invalide (kategorizacija, bonitete), naj se zagotovi dostopnost športnih objektov invalidom in naj se spodbuja rekreativno dejavnost v okviru invalidskih organizacij in društev.

Po definiciji švedske državne komisije za šport zajema šport vse telesne dejavnosti, tekmovalne in netekmovalne, ki spodbujajo človeka k višjim dosežkom ali k aktivnemu počitku in obnovi sil. V okviru takšnega pojmovanja športa iščejo svoje mesto in priložnost tudi ljudje z nekaterimi spremembami ali omejitvami vedenjskega, duševnega ali telesnega značaja. Načine, kako te posameznike vključiti v športno dogajanje in pripomoči, da šport postane del njihovega življenja, lahko uresničimo s prilagoditvami, takimi, ki imajo znanstveno osnovo in potrditev v praktičnem delu na športnih igriščih (Vute, 1999, 12).

Vute (1999, 26) ugotavlja, da se v slovenskem prostoru pri obravnavi športne dejavnosti oseb s posebnimi potrebami največkrat uporabljajo poimenovanja invalidski šport, šport in rekreacija invalidov, šport za prizadete, specialna olimpiada, prilagojena športna dejavnost, pa tudi motopedagogika. Z naštetimi izrazi si prizadevamo opredeliti raznovrstno, zahtevno in zapleteno dogajanje v športnem udejstvovanju, ki je vezano na prizadetosti različnih vrst in stopenj.

Prilagojena športna dejavnost, ki pri nas ni prevladujoč izraz, izhaja iz anglosaksonske besedne zveze *Adapted Physical Activity*, za katero je bil po svetu, predvsem zahodnem, dosežen dogovor, da najbolje, čeprav ne v popolnosti, označuje dogajanje pri specifičnih gibalnih in športnih dejavnostih ljudi s posebnimi potrebami. Mednarodno združenje za prilagojeno športno dejavnost IFAPA (*International Federation for Adapted Physical Activity*) med drugim poudarja pomen raziskovalne metode, znanstvene in praktične, saj z ustvarjalnimi in domiselnimi prilagoditvami športni dejavnosti lahko širimo krog udeležencev. Omenjeno združenje daje gibanju tudi potrebno razsežnost, mednarodno primerljivost in prepoznavnost (Vute, 1999, 26).

Vute (2009) pravi, da je prilagojena športna dejavnost povezana z medicino, s fizioterapijo, z rehabilitacijo, s korektivno in kurativno zdravstveno dejavnostjo itd. Razumevanje in odnos do oseb s posebnimi potrebami se počasi premika od socialnega dojemanja omejitev k iskanju in uporabi posameznikovih dejanskih sposobnosti. Tako osebe s posebnimi potrebami povezuje pri športni vadbi precej skupnih točk, ki jih določajo zmanjšane ali spremenjene sposobnosti, ki so nastale zaradi različnih vzrokov. Pristop k načrtovanju in izvajanju športne vadbe je zato zasnovan na prilagoditvah in poenostavitvah. Prilagojena športna dejavnost s svojo interdisciplinarno naravnostjo je tako sestavni del vzgoje, izobraževanja, rehabilitacije in znanosti o športu.

Šport ima več oblik, tako tekmovalnega kot rekreacijo, in je namenjen vsem kategorijam prebivalstva. Sem spadajo tudi osebe z invalidnostjo. Posebnost športa invalidov je raznolikost glede na vrsto invalidnosti oz. zmanjšane možnosti. Najbolj grobo lahko šport

invalidov razvrstimo na osebe s funkcionalnimi okvarami, slepe in slabovidne osebe, gluhe in naglušne osebe ter osebe z motnjami intelekta. Glede na slednjo delitev se razlikujejo tudi tekmovanja na najvišji ravni, in sicer Paraolimpijske igre, kjer tekmujejo osebe s funkcionalnimi okvarami, Deaflympics, kjer tekmujejo gluhi in naglušne osebe, in Specialna olimpiada, kjer tekmujejo osebe z okvaro intelekta (Čander & Štrumbelj, 2012, 155).

Po definiciji Disabled World (2013) je invalidski šport imenovan tudi šport invalidov, s katerim se ukvarjajo osebe z invalidnostjo, vključno telesno in intelektualno. Mnogi od teh temeljijo na obstoječih športih, vendar so prirejani za potrebe oseb s posebnimi potrebami, imenovani tudi prilagojeni športi. Vendar pa niso vsi invalidski športi prilagojeni. Več športov, ki so bili ustvarjeni posebej za osebe s posebnimi potrebami, ni primerljivih s športom za neinvalidne osebe.

Zakonsko imamo v Sloveniji opredeljen šport invalidov v Zakonu o športu (Ur. l. RS, št. 22/1998, št. 97/2001-ZSDP, 27/2002 Odl.US: U-I-210/98-32, 110/2002-ZGO-1, 15/2003-ZOPA), ki v 2. členu razlaga o javnem interesu v športu, ta pa obsega naloge nacionalnega in lokalnega pomena v vseh segmentih športa, ki so opredeljene v NPŠ in programih športa lokalnih skupnosti, zlasti na področju:

- športne vzgoje,
- športne rekreacije,
- kakovostnega športa,
- vrhunškega športa,
- športa invalidov.

Skladno z zakonom so opredeljeni segmenti športa, in sicer »vrhunski šport je po tem zakonu priprava in tekmovanje športnikov, ki imajo status mednarodnega, svetovnega in perspektivnega razreda. Šport invalidov po tem zakonu je dejavnost invalidov vseh starosti, ki se prostovoljno ukvarjajo s športom« (2. člen).

Zakon o športu opredeljuje športnika kot fizično osebo, ki je registrirana pri nacionalni panožni športni zvezi in tudi tekmuje v uradnih tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih športnih zvez. Naziv vrhunškega športa si skladno z 38. členom pridobi državljan Republike Slovenije, ki doseže vrhunski dosežek mednarodne vrednosti. Kriterije za vrhunski športni dosežek in trajanje naziva določi Strokovni svet Republike Slovenije za šport na predlog OKS-ZŠZ oziroma pristojne nacionalne športne zveze. Naziv dodeli OKS-ZŠZ na podlagi prej omenjenih kriterijev. MIZŠ vodi različne evidence, med drugim tudi razvid vrhunskih in drugih športnikov, kjer poleg osebnih podatkov športnika zapiše tudi športno panogo, stopnjo kategorizacije ter športne rezultate, dosežene na uradnih mednarodnih tekmovanjih in državnih prvenstvih. Za sofinanciranje vrhunškega športa in športa invalidov se zagotavljajo javna sredstva, ki so opredeljena z letnim programom, ki ga sprejme Vlada RS, in letnimi programi, ki jih sprejmejo lokalne skupnosti.

3 ZVEZA ZA ŠPORT INVALIDOV SLOVENIJE – PARAOLIMPIJSKI KOMITE

3.1 Nastanek

Nastanek ZŠIS-POK je tesno povezan s športno dejavnostjo vojaških vojnih invalidov. ZVVI je ustanovila komisijo za šport, ki je na začetku skrbela za organiziranje športne rekreacije, kasneje pa tudi tekmovalno obliko športne dejavnosti. Najprej so bili v dejavnosti vključeni le člani ZVVI, postopoma pa so v dejavnosti začeli vključevati tudi ostale invalide in njihove novo nastajajoče organizacije. Prvo izvedeno tekmovanje je bilo republiško prvenstvo v smučanju leta 1952, leta 1954 pa so bila republiška tekmovanja v kegljanju, namiznem tenisu, šahu in streljanju. Tekmovanj se je udeležilo približno dvesto invalidov. Poleg balinanja so ti športi najmnožičnejši med športi, s katerimi se ukvarjajo invalidi v Sloveniji. Slovenski športniki so se udeleževali že tudi državnih prvenstev v okviru takratne Zveze za šport invalidov Jugoslavije in bili pri tem uspešni. ZŠIS-POK je šla v času svojega delovanja skozi veliko faz razvoja. Od že omenjenega začetka v komisiji vojaških invalidov, kjer je prevladoval šport izključeno rekreativnega značaja, je tekom razvoja začel prevladovati tudi tekmovalni, kasneje pa še vrhunski šport invalidov. Zveza za šport in rekreacijo invalidov je bila ustanovljena 21. oktobra 1962. Sedanja organiziranost ZŠIS-POK izvira iz devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko se je deset nacionalnih invalidskih organizacij odločilo za ustanovitev nove ZŠIS-POK. Tako je ZŠIS-POK prešla iz zveze invalidskih športnih društev v zvezo nacionalnih invalidskih zvez. Poverjeno ji je bilo izvajanje športne dejavnosti na državnem nivoju in zadeve v zvezi z iskanjem, s pripravo in z nastopanjem najboljših slovenskih športnikov invalidov na uradnih mednarodnih tekmovanjih (evropska in svetovna prvenstva, svetovne igre in paraolimpijske igre). Sedanje članice ZŠIS-POK so naslednje nacionalne invalidske organizacije (O zvezi, 2013):

- Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije,
- Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije,
- Zveza paraplegikov Slovenije,
- Zveza delovnih invalidov Slovenije,
- SONČEK – Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije,
- SOŽITJE – Zveza društev za pomoč ljudem z motnjami v duševnem razvoje Slovenije (Zveza Sožitje),
- Društvo distrofikov Slovenije,
- Združenje multiple skleroze Slovenije,
- Zveza društev CIV Slovenije,
- Društvo študentov invalidov Slovenije,
- Zveza društev vojnih invalidov,
- Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije,
- Društvo laringektomiranih Slovenije,

- Društvo revmatikov Slovenije,
- Društvo paralitikov Slovenije.

ZŠIS-POK sedaj izvaja približno trideset državnih prvenstev in omogoča izvedbo do dvajset nastopov slovenskih športnikov invalidov na mednarodnih prvenstvih. Letno na državnih prvenstvih sodeluje več kot tisoč sto udeležencev, mednarodnih prvenstev pa se udeleži približno stotrideset reprezentantov. Od leta 1992 do vključno leta 2003 je bilo osvojenih enainosemdeset zlatih, sedeminosemdeset srebrnih in stodve bronasti medalji. V tej bilanci so upoštevane le medalje, ki so bile osvojene na uradnih mednarodnih prvenstvih v vseh konkurencah, kjer nastopajo slovenski reprezentanti, in sicer telesni invalidi, slepi, gluhi, osebe z motnjami v duševnem razvoju in s cerebralno paralizo. ZŠIS-POK je na evropski in svetovni ravni članica sedemnajstih mednarodnih športnih zvez za šport invalidov, med katerimi je najpomembnejša krovna organizacija za večino športov za invalide, in sicer Mednarodni paraolimpijski komite – *International Paralympic Committee* (v nadaljevanju IPC). V Sloveniji pa je članica OKS-ZŠZ, v katerem zastopa šport vseh invalidov v Sloveniji (O zvezi, 2013).

3.2 Statut ZŠIZ–POK

Statut ZŠIS-POK je sprejet na podlagi Zakona o društvih (Ur. l. RS, št. 64/2011-UPB2). V 9. členu zakona je opredeljeno, katera določila mora temeljni akt društva vsebovati, in sicer:

- ime in sedež društva (izbrani kraj poslovanja društva),
- namen in cilje delovanja društva,
- dejavnost oziroma naloge društva,
- pogoje in način včlanjevanja ter prenehanja članstva,
- pravice in obveznosti članov,
- način upravljanja društva,
- zastopanje društva,
- financiranje društva in način izvajanja nadzora nad razpolaganjem s premoženjem društva ter nad finančnim in materialnim poslovanjem društva,
- način zagotavljanja javnosti dela društva,
- način spremljanja sprememb in dopolnitev temeljnega akta,
- način prenehanja društva in razpolaganje s premoženjem v takem primeru.

Sprejet je bil dne 28. marca 2003, dopolnjen in spremenjen pa dne 18. septembra 2007, 23. marca 2011 in 21. marca 2012.

ZŠIS-POK je nacionalna invalidska strokovna organizacija, ki je bila ustanovljena z namenom razvoja in izvajanja športa invalidov. Ustanovilo jo je devet nacionalnih invalidskih organizacij, društev oz. zvez, ki so članice ZŠIS-POK tudi danes. Je združenje, ustanovljeno zaradi uresničevanja skupnih interesov ustanoviteljic. Njeni člani so lahko nacionalna

invalidska društva in zveze na področju celotne Slovenije, lahko pa tudi individualni člani. Kot je določeno v drugem odstavku 2. člena, ki govori o pojmu in načelih delovanja ter položaju ZŠIS-POK, je ta »prostovoljno in neodvisno združenje, v katero se z namenom ugotavljanja, zagotavljanja in zadovoljevanja potreb svojih članov po ukvarjanju s športno rekreacijo in tekmovalnim športom, povezujejo nacionalne invalidske organizacije« (Statut, 2013). Vključeni so invalidi športniki iz njihovih vrst, poleg teh pa so vključeni tudi ostali invalidi, ki izpolnjujejo kriterije za sodelovanje v programih. ZŠIS-POK deluje v javnem interesu in ima tudi status društva, ki deluje v javnem interesu. Njen namen ni pridobivanje dobička.

ZŠIS-POK je članica OKS-ZŠZ. Spada v kategorijo nacionalnih športnih zvez neolimpijskih športov (NŠZ neolimpijskih športov, 2013). Lahko se včlani tudi v druge sorodne organizacije na področju Republike Slovenije ali v mednarodnem merilu, v Sloveniji pa opravlja kot osrednja nacionalna organizacija za šport invalidov funkcijo nacionalnega paraolimpijskega komiteja. Ima tri odbore, in sicer Odbor za Paraolimpijske igre, Odbor za igre Deaflympics in Odbor za igre Specialne olimpiade.

Cilji ZŠIS-POK so skladno z 9. členom »razvijati, izvajati in uveljavljati šport invalidov na nacionalni in mednarodni ravni. Cilj ZŠIS-POK je tudi vključevanje invalidov v družbo preko športa kot pomembnega dejavnika družbenega življenja in ustvarjanje pogojev ter enakih možnosti invalidom za množično ukvarjanje s športom kot tudi za ukvarjanje s tekmovalnim športom in doseganje vrhunskih tekmovalnih dosežkov, primerljivih v svetovnem merilu« (Statut, 2013).

V 11. členu so navedene njene naloge, ki so naslednje (Statut, 2013):

- ugotavlja interese in zagovarja potrebe invalidov na področju športa, skrbi za osveščanje javnosti in vpliva na spremembe, ki koristijo invalidom, ter glede na ugotovitve kolektivnim članom predlaga skupne akcije za razvoj športa invalidov,
- načrtuje, organizira in izvaja programe, ki invalidom omogočijo aktivno ukvarjanje s športom z namenom rekreacije, skrbi za zdravje in ohranjanje preostalih funkcij ali pa doseganje vrhunskih športnih rezultatov,
- informira in spodbuja pristojne organe in organizacije za čim uspešnejše reševanje vprašanj, ki so povezana z rekreacijo in s športom invalidov,
- spremlja in sodeluje pri oblikovanju državnih ukrepov, ki zadevajo šport in rekreacijo invalidov,
- se povezuje z drugimi športnimi invalidskimi in neinvalidskimi organizacijami doma in v tujini ter se zavzema za integracijo športa invalidov v sistem športa v Republiki Sloveniji,
- razvija zlasti tiste športne in rekreativne aktivnosti ter skrbi za izbor tistih športnih panog, ki ohranjajo in razvijajo biološke, fizične in psihološke ter vzgojne sposobnosti invalidov, pri čemer posebno pozornost posveča osebam s težjo stopnjo invalidnosti in mladim športnikom invalidom,

- razvija in izvaja program državnih prvenstev, predvsem v programih, ki imajo povezavo v sistem mednarodnih tekmovanj, sprejema kvalitativne kriterije in na njihovi podlagi opravlja izbor kvalitetnih tekmovalcev, zagotavlja priprave in udeležbo za nastope na mednarodnih tekmovanjih,
- skrbi za promocijo športa invalidov preko medijev, izvaja založniško dejavnost ter z opravljanjem marketinške dejavnosti in s trženjem programov in dosežkov zagotavlja dodatna sredstva za sofinanciranje programov,
- si prizadeva za urejanje statusa športnikov invalidov in ustrezno družbeno vrednotenje rezultatov, podeljuje priznanja, pohvale in nagrade za zasluge pri razvoju športne dejavnosti invalidov in tekmovalne dosežke,
- zavzema se za vključitev športa invalidov v olimpijsko gibanje ter za uresničevanje olimpijskih načel v športu invalidov, s posebnim poudarkom na preprečevanju dopinga.

Organi ZŠIS-POK so skupščina, upravni odbor, nadzorni odbor, častno razsodišče in predsednik. Upravni odbor, nadzorni odbor in častno razsodišče so pri svojem delovanju samostojni in neodvisni ter za svoje delo odgovarjajo le skupščini. Čas trajanja mandata članov organov je štiri leta in so po preteku mandata lahko ponovno izvoljeni.

Skupščina je najvišji organ ZŠIS-POK, sestavljena iz delegatov, ki jih delegirajo vsaka članica po dva. Ima naslednje pristojnosti (Statut, 2013):

- razpravlja in sklepa o globalnih ter strateških usmeritvah športa invalidov v Sloveniji in delovanju ZŠIS-POK,
- sprejema programska izhodišča in materialne osnove delovanja in razvoja športa invalidov v Sloveniji ter ocenjuje njihovo uresničevanje,
- sprejema statut ZŠIS-POK, pravilnik o disciplinski odgovornosti in poslovnik o svojem delu,
- potrjuje letni program dela, finančni načrt in letno poročilo,
- sprejema poročila o poslovanju ZŠIS-POK, vključno s premoženjskim stanjem,
- razpravlja in sklepa o poročilu nadzornega odbora,
- sprejema usmeritve in način delovanja v mednarodnem športnem prostoru,
- odloča o vključevanju ali izstopu iz mednarodnih organizacij za šport invalidov,
- voli in razrešuje člane upravnega odbora, nadzornega odbora, častnega razsodišča ter predsednika in podpredsednika ZŠIS-POK,
- sklepa o nastanku in prenehanju članstva v ZŠIS-POK,
- kot drugostopenjski organ odloča o pritožbah zoper odločitve častnega razsodišča,
- odloča o ustanovitvi invalidskega podjetja, ustanove ali zavoda,
- odloča o nakupu in prodaji nepremičnin, ki so v lasti ZŠIS-POK,
- odloča o prenehanju delovanja ZŠIS-POK,
- opravlja vse druge zadeve, ki sodijo v pristojnost skupščine po splošnih aktih in sklepa o zadevah, ki jih predlagajo upravni odbor, nadzorni odbor in člani.

Upravni odbor je kolektivni izvršilni organ skupščine ZŠIS-POK in vodi delo ZŠIS-POK. Izvoli ga skupščina, sestavljajo pa ga po en predstavnik vsake članice in predsednik ZŠIS-POK. Kandidati, ki jih predlagajo članice, z izvolitvijo prevzamejo obveznost skrbeti za posamezno področje delovanja ZŠIS-POK. Iz upravnega odbora se izvolita na predlog predsednika tudi dva podpredsednika, predsednik in podpredsednika upravnega odbora, ki sta hkrati tudi predsednik in podpredsednika ZŠIS-POK. Upravni odbor ima naslednje naloge in pristojnosti (Statut, 2013):

- uresničuje sklepe skupščine ZŠIS-POK,
- sprejema poslovnik o svojem delu in druge akte, katerih sprejem po tem statutu ni v pristojnosti skupščine,
- pripravlja in sklicuje zasedanja skupščine,
- ustanavlja delovna telesa, določa njihovo delovno področje, pristojnost in mandat, usmerja njihovo delo, imenuje in razrešuje člane ter imenuje vodje projektov,
- sprejema letni program dela in finančni načrt ZŠIS-POK ter letno poročilo ZŠIS-POK in jih posreduje skupščini v potrditev,
- uresničuje naloge ZŠIS-POK, opredeljene s strani skupščine,
- sprejema poslovne odločitve v ZŠIS-POK z denarnimi sredstvi, nepremičninami in osnovnimi sredstvi ZŠIS-POK,
- imenuje vodjo strokovne službe,
- sprejema kriterije za nagrade in priznanja,
- sprejema kriterije za udeležbo in izbor reprezentance za mednarodna tekmovanja,
- predlaga kandidate ZŠIS-POK za člane organov športnih in drugih organizacij doma in v tujini,
- opravlja imenovanja,
- skrbi za javnost dela ZŠIS-POK,
- skrbi za zakonitost poslovanja ZŠIS-POK,
- določa smernice za trženje športa invalidov,
- sklepa o delovnem razmerju delavcev strokovne službe,
- opravlja druge naloge in odloča o vseh ostalih zadevah, za katere je pooblaščen s tem statutom in sklepi skupščine.

Na seje upravnega odbora morajo biti vabljeni tudi predsedniki nadzornega odbora, komisije za tekmovalni šport in komisije za rekreacijo.

Nadzorni odbor nadzoruje zakonitost, namembnost ter gospodarnost in učinkovitost porabe finančnih sredstev in ravnanje z materialnimi sredstvi ZŠIS-POK, spremlja izvajanje politike ZŠIS-POK, izvajanje posebnih socialnih programov in izvrševanje sklepov organov ZŠIS-POK (Statut, 2013). Šteje pet članov, ti pa hkrati ne morejo biti člani drugih organov ZŠIS-POK. Vsaj enkrat letno nadzorni odbor pregleda finančno poslovanje ZŠIS-POK in o svojih ugotovitvah poroča skupščini, ki o poročilu razpravlja in sklepa. Za pomoč pri svojem delu lahko najame tudi zunanje strokovnjake.

Častno razsodišče ugotavlja disciplinsko odgovornost članic ZŠIS-POK, funkcionarjev, udeležencev športnih programov ter je pristojno za vodenje disciplinskega postopka. Je samostojen organ, ki je za svoje delo odgovoren le skupščini in ji enkrat letno poroča o svojem delu. Njegovo delo je javno, kar pomeni, da so vsi disciplinski ukrepi razen opomina javni. Sestavlja ga pet članov, predsednik in štirje člani ter njihovi namestniki, ki jih izvoli skupščina.

Na predlog vsaj ene izmed članic ZŠIS-POK izvoli skupščina predsednika ZŠIS-POK. Na predlog predsednika skupščina izmed članov upravnega odbora izvoli dva podpredsednika ZŠIS-POK. Predsednik, ki je hkrati tudi predsednik upravnega odbora, ima naslednje naloge (Statut, 2013):

- spremlja in nadzoruje uresničevanje sklepov skupščine in upravnega odbora,
- podpisuje akte ZŠIS-POK in je odredbodajalec za izvrševanje programa dela in finančnega načrta,
- odgovarja za zakonitost in javnost delovanja in poslovanja ZŠIS-POK,
- sklicuje seje upravnega odbora, predlaga dnevni red in vodi njegovo delo,
- predstavlja in zastopa ZŠIS-POK,
- opravlja tekoče naloge ter naloge, ki mu jih posebej poveri skupščina ali upravni odbor.

Predsednik je za svoje delo odgovoren skupščini. Če je začasno odsoten, ga nadomešča eden izmed dveh podpredsednikov, ki ga določi predsednik.

Strokovna služba je zadolžena za opravljanje strokovnih, administrativnih in blagajniških poslov ter finančno-računovodskih zadev, operativno-tehničnih in ostalih servisnih in drugih potrebnih del. Odgovorna je predsedniku ZŠIS-POK. O njenem delu ob koncu poslovnega leta razpravlja upravni odbor. Njena naloga je, da vodi register izdanih izkaznic invalidom, ki jim je priznan status invalida športnika. Register vsebuje osebne podatke športnika invalida, vrsto invalidnosti in datum priznanja statusa športnika. Delo strokovne službe vodi vodja strokovne službe ZŠIS-POK, ki ga imenuje in razrešuje upravni odbor, na predlog predsednika. Na enak način so mu dodeljene pristojnosti.

Upravni odbor lahko za spremljanje stanja in izvajanje nalog na posameznem področju delovanja ZŠIS-POK ustanovi stalna ali občasna delovna telesa. Ta (sveti, komisije, odbori) se ustanovijo zlasti za naslednja področja (Statut, 2013):

- tekmovalnega športa,
- rekreacije,
- področje trženja,
- doktrinarnih in razvojnih vprašanj,
- odlikovanj in priznanj.

Delovna telesa upravnega odbora imajo med tri in sedem članov. Delovno področje, pravice in odgovornosti ter sestavo in čas trajanja mandata delovnega telesa določi upravni odbor s sklepom o ustanovitvi posameznega delovnega telesa. Za področje tekmovalnega športa je ustanovljena Komisija za tekmovalni šport, ki je stalno delovno telo, odloča pa zlasti o sestavi in vodenju reprezentanc, koledarju tekmovanj, udeležbi na domačih in mednarodnih tekmovanjih ter o vseh ostalih zadevah s področja tekmovalnega športa invalidov. Za področje rekreacije je ustanovljena Komisija za rekreacijo, ki je prav tako stalno delovno telo ZŠIS-POK. Obe telesi o svojem delu in odločitvah redno obveščata upravni odbor. V okviru dejavnosti pa deluje tudi Strokovni svet, ki je strokovno posvetovalno telo predsednika in upravnega odbora, sestavljajo pa ga člani, ki so strokovnjaki s področja športa in invalidskega, zdravstvenega in socialnega varstva, ki delajo v vladnih ustanovah, znanstvenih institucijah ali nevladnih ustanovah oz. organizacijah. Člane na predlog predsednika imenuje upravni odbor.

Premoženje ZŠIS-POK sestavljajo denarna in druga sredstva, ki jih ZŠIS-POK pridobi s članarino, z darili in z volili, s prispevki donatorjev, iz javnih sredstev, z opravljanjem dejavnosti ZŠIS-POK in iz drugih virov, njene nepremičnine in premične stvari ter materialne pravice (Statut, 2013).

4 MEDNARODNI PARAOLIMPIJSKI KOMITE

4.1 O komiteju

IPC je svetovno upravljavsko telo paraolimpijskega gibanja. Njegovo poslanstvo je, da organizira poletne in zimske Paraolimpijske igre, deluje kot mednarodna federacija za devet športov, nadzira in usklajuje svetovna prvenstva ter ostala tekmovanja. Vizija IPC, ki ga vodi dvesto članov, je "*Omogočiti paraolimpijskim športnikom doseganje športne odličnosti ter navdihovati in vznemirjati svet*" (About us, 2013).

Omogočiti – ustvarjanje pogojev za opolnomočenje športnikov.

Paraolimpijski športniki – glavni poudarek na športnikih, od začetka do vrhunske ravni.

Doseganje – športna odličnost je cilj športno usmerjene organizacije.

Navdihovati in vznemirjati – dotakniti se srca vseh ljudi za bolj pravično družbo.

Ustanovljen je bil 22. septembra 1989 kot neprofitna organizacija v Bonnu v Nemčiji in si prizadeva za razvijanje športnih priložnosti za vse ljudi z okvaro, od začetniške do vrhunske ravni. Zaposluje skoraj sedemdeset ljudi iz sedemnajstih držav in je sestavljen iz Generalne skupščine (najvišji organ odločanja), Upravnega odbora (izvršilni organ), Vodstvene ekipe in različnih Stalnih odborov ter Svetov (About us, 2013).

4.2 IPC operativna struktura

IPC je sestavljen iz generalne skupščine, upravnega odbora, vodstvene ekipe in različnih stalnih odborov ter svetov. Kot člani IPC imajo mednarodne športne zveze, nacionalni paraolimpijski odbori, mednarodne organizacije za šport invalidov in regijske organizacije pravico vlagati predloge, glasovati na skupščini, predlagati kandidate za ustrezna IPC-telesa in sodelovati v IPC-dejavnostih (Operational Structure, 2013).

4.2.1 Generalna skupščina

Generalna skupščina je najvišji organ IPC. Sestane se vsaki dve leti in je sestavljena iz (Operational Structure, 2013):

- Mednarodnih športnih zvez (v nadaljevanju IOSD šport in IPC-šport),
- Nacionalnih paraolimpijskih odborov (v nadaljevanju NPC),
- Mednarodnih organizacij za šport invalidov (v nadaljevanju IOSD),
- Regijskih organizacij (v nadaljevanju IPC-regije).

Skupščina IPC-članov je najvišji organ IPC in je odgovorna za opredelitev vizije in splošno usmeritev IPC. Tako (Operational Structure, 2013):

- voli predsednika, podpredsednika, deset članov nasploh,
- obravnava in sprejema proračun IPC in politiko IPC-članarine,
- obravnava in sprejema politiko in postopke za imenovanje ter izvolitev članov upravnega odbora,
- upošteva predloge članov od upravnega odbora do stalnih odborov,
- posluša in prejema poročila upravnega odbora in glavnega izvršnega direktorja (v nadaljevanju CEO),
- odobri in prizna vse člane IPC,
- obravnava in sprejema finančna poročila in revidirane računovodske izkaze ter s tem razrešuje organe organizacije,
- obravnava in sprejema podzakonske akte, ki opisujejo pravice in obveznosti članov,
- odobri dopolnila k IPC-ustavi, sprejema in potrjuje zapisnike prejšnje generalne skupščine,
- sprejme in odobri zapisnik predhodne skupščine.

4.2.2 Upravni odbor

Sestavljen je iz štirinajstih članov, izvoljenih na generalni skupščini, je upravni odbor predstavnik IPC-članstva in odgovoren za izvajanje politik ter usmeritev, ki jih sprejme generalna skupščina. Sestane se najmanj trikrat letno, srečanjem pa predseduje predsednik. Upravni odbor je v prvi vrsti odgovoren za izvajanje politik in usmeritev, ki jih sprejme

generalna skupščina. Poleg tega upravni odbor daje priporočila o članstvu (pogoji za članstvo in honorarji) generalni skupščini, vključno s predlogi, prejetimi od članov. Prav tako je odgovoren za odobritev proračunov in revidiranih računovodskih izkazov, IPC-pravil in predpisov, članstva v IPC-odborih in Paraolimpijskih igrah. Upravni odbor je izvoljen vsake štiri leta in člani imajo lahko največ tri mandate. Najnovejše volitve so potekale 24. novembra 2013 (Governing Board, 2013).

4.2.3 Vodstvena ekipa

IPC ima sedež v Bonnu v Nemčiji. Zaradi porasta in vse večje kompleksnosti različnih storitev, ki jih ponuja IPC, je nekoč povsem prostovoljno upravljana organizacija vzpostavila strokovni vodstveni urad. S financiranjem Zvezne vlade Nemčije kot tudi mesta Bonn, je bila mogoča selitev in širitev. Stavba je bila obnovljena in urejena za dostop z invalidskim vozičkom in 3. septembra 1999 je bil sedež IPC uradno odprt. Vodstvena ekipa IPC je sestavljena iz strokovnega osebja, ki dela pod vodstvom CEO. S pristojnostmi, prenesenimi z upravnega odbora, CEO predstavlja odbor in organizacijo v vsakdanjih poslovnih zadevah in v vseh postopkih in pogajanjih vseh vrst pred sodišči in organi. CEO je odgovoren za vodenje organizacije, vključno s pooblastilom za neposredno zaposlovanje, nadzor, pregled učinkovitosti ter odpuščanje osebja. Poleg rednih in delnih članov IPC uporablja storitve več strokovnjakov iz različnih področij in stažiste (Management Team, 2013).

4.2.4 Mednarodne športne zveze

Mednarodne zveze so neodvisne športne zveze, ki jih priznava IPC kot edine predstavnike paraolimpijskih športov. Odgovornost mednarodnih zvez vključuje tehnične pristojnosti in napotke o konkurenci in športnih prizoriščih pripadajočih športov med Paraolimpijskimi igrami. IPC trenutno priznava trinajst mednarodnih zvez (International Sport Federations, 2013):

- Svetovno lokostrelstvo – *World Archery (WA)*,
- Mednarodno konjeniško zvezo – *International Equestrian Federation (FEI)*,
- Mednarodno zvezo za košarko v invalidskih vozičkih – *International Wheelchair Basketball Federation (IWBF)*,
- Mednarodno namiznoteniško zvezo – *International Table Tennis Federation (ITTF)*,
- Mednarodno teniško zvezo – *International Tennis Federation (ITF)*,
- Mednarodno zvezo za jadranje invalidov – *International Federation for Disabled Sailing (IFDS)*,
- Mednarodno veslaško zvezo – *International Rowing Federation (FISA)*,
- Mednarodno kolesarsko unijo – *International Cycling Union (UCI)*,
- Svetovno organizacijo za odbojko invalidov – *World Organization Volleyball for the Disabled (WOVD)*,

- Mednarodno zvezo za rugby invalidov – *International Wheelchair Rugby Federation* (IWRF),
- Svetovno curling zvezo – *World Curling Federation* (WCF),
- Mednarodno triatlonsko unijo – *International Triathlon Union* (ITU),
- Mednarodno kajakaško zvezo – *International Canoe Federation* (ICF),
- Mednarodno kegljaško športno zvezo – *Boccia International Sports Federation* (BISFed).

4.2.5 Nacionalni paraolimpijski odbori

NPC so nacionalne organizacije, ki jih IPC priznava kot edine predstavnike športnikov s posebnimi potrebami iz svojih držav. IPC ima trenutno okoli stosedemdeset NPC-jev, ki so odgovorni za vstop, upravljanje in ekipno pripravo na Paraolimpijske igre in ostala tekmovanja, ki so pod okriljem IPC (National Paralympic Committees, 2013).

4.2.6 Regijske organizacije

Regijske organizacije so neodvisne od IPC in priznane kot edini predstavniki članov IPC v določenem delu sveta. Delujejo kot povezava v IPC, organizirajo regionalne športne prireditve, usklajujejo razvojne aktivnosti in zagotavljajo podporo oddelku za članstvo IPC v posameznih regijah. Prav tako imajo pravico sodelovati v IPC-dejavnostih. IPC trenutno priznava štiri regijske organizacije (Regional Organisations, 2013):

- Afriški paraolimpijski odbor,
- Azijski paraolimpijski odbor,
- Evropski paraolimpijski odbor,
- Oceanski paraolimpijski odbor.

Dokler ne bo ustanovljena neodvisna regijska organizacija v ZDA, je IPC ustanovil Ameriški paraolimpijski odbor (Regional Organisations, 2013).

4.2.7 Mednarodne organizacije za šport invalidov

IOSD so neodvisne organizacije, ki jih IPC priznava kot edine predstavnike določenih posebnih skupin ljudi z okvarami. IPC trenutno priznava štiri IOSD (International Organisations of Sports for the Disabled, 2013):

- CPISRA,
- IBSA,
- INAS-FID,
- Mednarodna športna zveza invalidov in amputiranih – *International Wheelchair and Amputee Sports Federation* (IWAS).

IOSD delujejo v povezavi z IPC, da zagotavljajo posebno strokovno znanje za razvoj športa oseb z okvarami od začetniške do vrhunske ravni. Delujejo kot organ upravljanja za nekatere posebne športne okvare, ki so del programa Paraolimpijskih iger (International Organisations of Sports for the Disabled, 2013).

4.2.8 Priznane mednarodne športne zveze

V svoji izjavi o poslanstvu se IPC zavezuje, da bo »spodbujal in prispeval k razvoju športnih možnosti in tekmovanj od začetniške do vrhunske ravni za paraolimpijske športnike kot temelj elitnega paraolimpijskega športa«. Da bi to dosegli, IPC priznava pomen ustvarjanja paraolimpijske družinske mreže priznanih mednarodnih športnih zvez, ki niso upravičene do članstva v IPC, ampak prispevajo k razvoju športnih priložnosti za športnike, povezane s paraolimpijskim gibanjem in imajo organizacijske cilje, ki so združljivi z vizijo in s poslanstvom IPC. Mednarodne športne zveze, ki jih IPC priznava, so naslednje (Recognised International Sport Federations, 2013):

- Svetovna badmintonska zveza – *Badminton World Federation (BWF)*,
- Mednarodna zveza za powerchair nogomet – *International Federation of Powerchair Football (FIPFA)*,
- Mednarodna rokometna zveza – *International Handball Federation (IHF)*
- Mednarodna hokejska zveza – *International Hockey Federation (FIH)*,
- Svetovna taekwondo zveza – *World Taekwondo Federation (WTF)*.

4.2.9 Stalni odbori

IPC ima naslednje stalne odbore (Standing Committees, 2013):

- Antidopinški odbor,
- Revizijski in finančni odbor,
- Odbor za športnike s težjimi posebnimi potrebami,
- IPC-klasifikacijski odbor,
- Razvojni odbor,
- Izobraževalni odbor,
- Pravni in etični odbor,
- Odbor za Paraolimpijske igre,
- Športno-znanstveni odbor,
- Zdravstveni odbor,
- Odbor za ženske v športu.

4.2.10 Sveti

IPC ima naslednje svete (Councils, 2013):

- Svet športnikov – IPC-svet športnikov je skupinski glas paraolimpijskih športnikov v IPC in širšega paraolimpijskega gibanja. Kot povezava med IPC-odločevalci in paraolimpijskimi športniki IPC Svet športnikov deluje tako, da zagotavlja učinkovit prispevek k odločanju na vseh ravneh organizacije. V ta namen IPC-Svet športnikov deluje tako, da zagotovi učinkovito zastopanje športnikov na vseh IPC-odborih in komisijah, prav tako pa ustvarja tudi druge priložnosti za zastopanje športnikov tako znotraj kot zunaj IPC. Na primer, IPC-Svet športnikov ima navzkrižno zastopanje z Mednarodnim olimpijskim komitejem (v nadaljevanju MOK) Komisijo športnikov,
- Svet IOSD,
- Svet regij,
- Športni svet,
- Športni svet upravnega odbora.

5 TEKMOVANJA

5.1 Paraolimpijske igre

5.1.1 O igrah

Paraolimpijske igre so vedno potekale v istem letu kot Olimpijske igre. Od poletnih iger leta 1988 v Seulu in zimskih iger leta 1992 v Albertvillu pa potekajo tudi na istih prizoriščih kot Olimpijske igre. 19. junija 2001 je bil podpisan sporazum med MOK in IPC, katerega cilj je zaščita organizacije Paraolimpijskih iger in zavarovanje prakse »ena ponudba, eno mesto«, kar pomeni, da je uprizoritev Paraolimpijskih iger samodejno vključena v ponudbo Olimpijskih. Sporazum se nanaša na splošni obseg in organizacijo Paraolimpijskih iger, s ciljem oblikovati podobna načela za organizacijo Olimpijskih in Paraolimpijskih iger. Sporazum je začel veljati s Paraolimpijskimi igrami v Pekingu leta 2008, nato pa z zimskimi igrami v Vancouvru leta 2010. Od iger v Salt Lake Cityju leta 2002 je en organizacijski odbor odgovoren za organizacijo Olimpijskih in Paraolimpijskih iger. Športniki obeh iger živijo v isti vasi in uživajo enake gostinske storitve, zdravstveno oskrbo in olajšave. Sistem vozovnic, tehnologije in prometa se je neopazno razširil na Paraolimpijske igre. Takoj po koncu zimskih Olimpijskih iger v Salt Lake Cityju leta 2002 je potekalo pomembno preoblikovanje za pripravo zimskih Paraolimpijskih iger leta 2002, ki so potekale od 7. do 16. marca 2002. Štiristošestnajst tekmovalcev iz šestintridesetih držav se je pomerilo v alpskem in nordijskem smučanju ter hokeju na saneh na Paraolimpijskih igrah v Salt Lake Cityju. Predzadnje poletne Paraolimpijske igre so potekale v Pekingu na Kitajskem od 6. do 17. septembra 2008. Skupno tri tisoč devetstoenainpetdeset športnikov iz stošestintridesetih držav se je pomerilo v dvajsetih športih na najsodobnejših prizoriščih Paraolimpijskih iger leta 2008. Kanadsko

mesto Vancouver je gostilo zadnje zimske Paraolimpijske igre od 12. do 21. marca 2010. Skupno petstodva športnika iz štiriinštiridesetih držav sta sodelovala v naslednjih petih športih: alpsko smučanje, hokej na saneh, tek na smučeh, biatlon in curling z invalidskimi vozički (Paralympic Games, 2013).

Zadnje poletne paraolimpijske igre pa so potekale od 29. avgusta do 9. septembra 2012 v Londonu v Veliki Britaniji. Štiri tisoč dvestosedemintrideset športnikov iz stoštiriinšestdesetih držav se je pomerilo v dvajsetih športih (London 2012, 2013).

5.1.2 Zgodovina gibanja

Šport za športnike s posebnimi potrebami obstaja že več kot sto let, prva športna društva za gluhe pa so obstajala že leta 1888 v Berlinu. Šele po drugi svetovni vojni pa se je gibanje uveljavilo. Takratni namen je bil pomoč velikemu številu vojnih veteranov in civilistov, ki so bili poškodovani v vojni. Leta 1944 je na zahtevo britanske vlade dr. Ludwig Guttmann odprl center za poškodbe hrbtenice v bolnišnici Stoke Mandeville v Veliki Britaniji in v tistem času se je rehabilitacijski šport razvil v rekreativnega in nato v tekmovalnega. 29. julija 1948, na dan otvoritvene slovesnosti Olimpijskih iger v Londonu, je dr. Guttmann organiziral prvo tekmovanje za športnike na invalidskih vozičkih, ki jih je poimenoval Igre Stoke Mandeville. Sodelovalo je šestnajst poškodovanih vojakov in vojakinj, ki so se pomerili v lokostrelstvu. Leta 1952 so se gibanju priključili nekdanji nizozemski vojaki in ustanovljene so bile Mednarodne igre Stoke Mandeville. Igre so kasneje postale Paraolimpijske igre, ki so prvič potekale v Rimu v Italiji leta 1960, katerih se je udeležilo štiristo tekmovalcev iz triindvajsetih držav. Od takrat naprej igre potekajo vsaka štiri leta. Leta 1976 so bile prve zimske Paraolimpijske igre na Švedskem, ki tako kot poletne, potekajo vsaka štiri leta. Od poletnih iger v Seulu v Koreji leta 1988 in zimskih v Albertvillu v Franciji leta 1992 igre potekajo na istih mestih in prizoriščih kot Olimpijske igre kot posledica dogovora med IPC in MOK. Prav tako je bila leta 1960 pod okriljem Svetovne federacije nekdanjih vojakov ustanovljena Mednarodna delovna skupina za šport invalidov za preučevanje problematike športa invalidov. To je pripeljalo do vzpostavitve ISOD, ki je dala priložnost tistim športnikom, ki niso mogli sodelovati na Mednarodnih igrah Stoke Mandeville: slabovidnim, amputiranim, ljudem s cerebralno paralizo in paraplegikom. Na začetku je bilo šestnajst držav povezanih z ISOD in organizacija se je močno trudila, da bi vključili slepe in amputirane športnike na Paraolimpijske igre v Torontu leta 1976 in športnike s cerebralno paralizo na igre v Arnhemu leta 1980. Njihov cilj je bil zajeti vse invalidnosti v prihodnosti in delovati kot usklajevalni odbor. Vseeno pa so bile ustanovljene druge invalidno usmerjene organizacije, kot sta CPISRA in IBSA leta 1978 in 1980. Vse štiri mednarodne organizacije so doživele potrebo po uskladitvi iger, zato so leta 1982 ustanovile ICC (*International Co-coordinating Committee Sports for the Disabled in the World*). ICC je bil prvotno sestavljen iz štirih predsednikov CPISRA, IBSA, ISMGF in ISOD, generalnih sekretarjev in enega dodatnega člana (na začetku je bil podpredsednik, kasneje pa tehnični uradnik). Organizaciji CISS in INAS-FID sta se pridružili leta 1986, vendar gluhi še zmeraj ohranjajo svojo organizacijo.

Države članice so še vnaprej zahtevale večjo nacionalno in regionalno zastopanost v organizaciji. 22. septembra 1989 je bil končno ustanovljen Mednarodni paraolimpijski odbor kot mednarodna neprofitna organizacija v Düsseldorfu v Nemčiji, ki deluje kot svetovno upravljavsko telo paraolimpijskega gibanja. Beseda »paraolimpijski« izhaja in grške predpone »para« (poleg ali skupaj) in besede »olimpijski«. Pomeni, da so Paraolimpijske igre vzporedne Olimpijskim in ponazarjajo, kako obe gibanji obstajata en ob drugem (History of the Movement, 2013).

5.2 Deaflympics

5.2.1 Mednarodni odbor za šport gluhih (ICSD)

Poletne in zimske Deaflympics so med najhitreje rastočimi športnimi dogodki na svetu. Več kot štiri tisoč gluhih športnikov in uradnikov iz sedemdesetih držav se je udeležilo 21. poletnih Deaflympics v Taipeiju na Kitajskem septembra 2009. Več kot šeststo športnikov in uradnikov se je udeležilo 16. zimskih Deaflympics v Salt Lake Cityju v Združenih državah Amerike februarja 2007 (About ICSD, 2013).

Igre imajo petinosemdesetletno tradicijo. Od leta 1924 jih organizira CISS, prve poletne Deaflympics pa so bile v Parizu. Zimske Deaflympics so bile dodane leta 1949. Poletne in zimske Deaflympics so pod okriljem MOK (About ICSD, 2013).

Potreba po ločenih igrah za gluhe športnike se ne kaže samo v številu udeležencev. Gluhi športniki se razlikujejo od vseh ostalih zaradi njihovih posebnih potreb v komunikaciji na področju športa kot tudi v socialni interakciji, ki je prav tako pomemben del iger (About ICSD, 2013).

5.2.2 Zgodovina

Športniki Deaflympics podirajo rekorde in ovire vsakič, ko sodelujejo na poletnih in zimskih Deaflympics. Prve igre, znane kot Mednarodne tihe igre, so potekale leta 1924 v Parizu. Bile so ideja Eugèna Rubens-Alcaisa, ki je bil sam gluh in predsednik francoske Športne zveze gluhih. V času, ko so družbe vsepovsod gledale na gluhe ljudi kot intelektualno manjvredne, jezikovno osiromašene in pogosto obravnavane kot izobčence, si je gospod Rubens-Alcais zamislil mednarodni športni dogodek kot najboljši odgovor. Antoine Dresse, mlad gluh Belgijec, mu je bil v veliko pomoč pri uresničevanju njegovih sanj. Tekmovanje na igrah je takoj postalo družbeni kontekst držav za razpravo o podobnostih in razlikah v dobrobit svojih gluhih ljudi. Skozi leta so bile igre nagrajene s ciljem širjenja te razprave na nova področja. Zmote o gluhih ljudeh obstajajo še danes v mnogih delih družbe in po vsem svetu. Toda boj proti predsodkom poteka, ko se vedno več narodov in posameznikov pridruži Deaflympics gibanju in poteka tudi vedno več iger. Tihe igre so bile prve za katero koli skupino ljudi s posebnimi potrebami. Po začetnih igrah v Parizu so se gluhi športni voditelji zbrali v kavarni

in ustanovili CISS, ki je bil kasneje preimenovan v ICSD. Deaflympics se razlikujejo od vseh ostalih iger, ki so pod okriljem MOK, zaradi dejstva, da jih organizirajo in vodijo izključno člani skupnosti, ki ji služijo. Samo gluhi ljudje so upravičeni do članstva v ICSD-svetu in izvršilnih organih. Udeleženci prvih iger so prihajali iz devetih evropskih držav. Danes je število nacionalnih zvez v ICSD doseglo stoštiri. Med relativnimi novinci, ki uživajo ugodnosti iz te svetovne mreže športne in socialne vključenosti, so tako geografsko raznolike države, kot so Jordanija, Irak, Sierra Leone, Slonokoščena obala, Bosna in Hercegovina, Kirgizistan, Sejšeli in Jemen. Enaindvajset poletnih iger vključno s prvimi igrami je potekalo v Parizu s stooseminštiridesetimi športniki. Igre niso potekale med letoma 1939 in 1949 zaradi II. svetovne vojne. Prve zimske igre so potekale v Seefeldu v Avstriji leta 1949 s triinštiridesetimi športniki iz petih držav. Prve igre zunaj Evrope so bile poletne igre in so potekale v Washingtonu DC v Združenih državah Amerike leta 1965 (ICSD History, 2013).

5.2.3 Poslanstvo

Da cenijo vrednost duha Deaflympics, si gluhi športniki prizadevajo za doseg vrhunca tekmovanja s sprejetjem mota *per ludos aequalitas* (enakost skozi šport) in s spoštovanjem idealov Olimpijskih iger. Predmet izjave o poslanstvu so (ICSD Mission Statement, 2013):

- nadzor nad organizacijo uspešnih poletnih in zimskih Deaflympics;
- spodbujanje in prispevanje k razvoju športnih priložnosti in tekmovanj od začetniške do vrhunske ravni za gluhe športnike;
- podpiranje in spodbujanje izobraževalnih, kulturnih, raziskovalnih in znanstvenih dejavnosti, ki prispevajo k razvoju in promociji Deaflympics;
- v celoti uveljaviti športno okolje brez drog za vse gluhe športnike v sodelovanju s Svetovno antidopinško agencijo – *World Anti-doping Agency (WADA)*;
- spodbujati šport gluhih športnikov brez diskriminacije glede političnih, verskih, gospodarskih, invalidnih, spolnih ali rasnih razlogov.

Skratka, poslanstvo je ustvariti (ICSD Mission Statement, 2013):

- več športnikov in boljše športnike z višjim standardom za odličnost,
- pomemben delež mednarodne prepoznavnosti,
- višji in dober proračun,
- učinkovito in uspešno organizacijo.

5.3 Specialna olimpiada

5.3.1 Zgodovina

Od dvorišča poletnega tabora za osebe z motnjami v duševnem razvoju do globalnega gibanja je Specialna olimpiada spreminjala življenje in odnose petinštirideset let. Vse se je začelo v

petdesetih in začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja, ko je Eunice Kennedy Shriver videla, kako krivično in nepošteno so obravnavali ljudi z motnjami v duševnem razvoju. Videla je tudi, da veliko otrok z motnjami v duševnem razvoju ni imelo niti prostora za igranje. Odločila se je za ukrepanje. Kmalu je njena vizija začela dobivati obliko, ko je priredila poletni dnevni tabor za mlade z motnjami v duševnem razvoju na lastnem dvorišču. Cilj je bil poučiti se, kaj bi ti otroci lahko storili na področju športa in drugih dejavnosti – in ne živeti za tisto, kar ne bi mogli storiti. V šestdesetih letih je Eunice Kennedy Shriver nadaljevala svoje pionirsko delo – kot gonilna sila za predsednikom Johnom F. Kennedyjem in Ploščo Bele hiše za ljudi z motnjami v duševnem razvoju ter kot upravljavka Sklada Josepha P. Kennedyja Jr. Njena vizija in prizadevanja za pravičnost so sčasoma prerasli v gibanje Specialne olimpiade (History, 2013).

Tabela 1: Zgodovina Specialne olimpiade

19.-20. julij 1968	Potekajo prve mednarodne poletne igre Specialne olimpiade v Soldier Fieldu v Chicagu, Illinois, ZDA. Tisoč ljudi z motnjami v duševnem razvoju iz šestindvajsetih ameriških zveznih držav in Kanade je tekmovalo v atletiki in plavanju.
December 1971	Olimpijski komite ZDA uradno potrdi Specialno olimpiado kot eno od le dveh organizacij, ki imata dovoljenje za uporabo imena »olimpiada« v ZDA.
5.-11. februar 1977	Steamboat Springs, Colorado, ZDA, gosti prve mednarodne zimske igre Specialne olimpiade. Več kot petsto športnikov tekmuje na smučarskih in drsalnih dogodkih. Televizijske mreže CBS, ABC in NBC prenašajo igre.
Junij 1981	Policijski načelnik Richard LaMunyon iz Wichite, Kansas, ZDA, začne s kampanjo ozaveščanja, ki postane <i>Law Enforcement Torch Run</i> za Specialno olimpiado. <i>Torch Run</i> zraste v največjo množično dobrodelno prireditvev, ki vsako leto zbere trideset milijonov dolarjev.
September 1986	Združeni narodi začnejo z mednarodnim letom Specialne olimpiade. Tema je »Specialna olimpiada – združevanje sveta«.
Oktober 1987	» <i>A Very Special Christmas</i> « dobrodelni album, ki se ponaša s počitniško glasbo vrhunskih izvajalcev rock 'n' roll, izide po vsem svetu. Izdana jo Jimmy in Vicki Iovine iz A & M Records ter Bobby Shriver, ves dobiček pa je namenjen Specialni olimpiadi. Več kot dva milijona plošč, zgoščenk in kaset je prodanih.
Februar 1988	MOK podpiše zgodovinski sporazum s Sargentom in Eunice Kennedy Shriver in uradno sprejme in odobri Specialno olimpiado.
Julij 1988	Predstavljena je Specialna olimpiada <i>Unified Sports®</i> na letni konferenci Specialne olimpiade v Renu, Nevada, in Lake Tahoeu, Kalifornija. Kegljanje, odbojka in softball so prvi vključeni športi.
20.-27. marec 1993	Pete zimske igre Specialne olimpiade potekajo v Salzburgu in Schladmingu v Avstriji. To so prve svetovne igre, ki potekajo zunaj severne Amerike.

Nadaljevanje

1.-9. julij 1995	Več novih pobud doživi svoj prvenec na devetih poletnih igrah Specialne olimpiade. Te vključujejo program mesta gostitelja, <i>Healthy Athletes</i> ® in simpozij o raziskavah in politiki. Poleg tega osebe z motnjami v duševnem razvoju prvič nastopajo kot uradniki.
Januar 1997	<i>Healthy Athletes</i> postanejo uradna pobuda Specialne olimpiade, ki opravljajo storitve zdravstvene oskrbe športnikov Specialne olimpiade po vsem svetu. Program vključuje brezplačne preglede vida, sluha in zobozdravstvene preglede, kliniko za preprečevanje poškodb in izobraževanja o prehrani.
20. julij 1998	Specialna olimpiada praznuje svojo trideseto obletnico uvedbe Sargent Shriver mednarodnih globalnih kurirjev. Teh dvanajst izjemnih moških in žensk v dveletnem obdobju potuje po svetu kot glasniki gibanja.
17. december 1998	Ameriški predsednik Bill Clinton in prva dama Hillary Rodham Clinton gostita » <i>A Very Special Christmas from Washington D.C.</i> «. To je prvič, da Bela hiša gosti dogodek Specialne olimpiade, in prav tako prvič, da se zberejo nastopajoči iz albuma » <i>A Very Special Christmas</i> « in nastopijo skupaj. Leta 2000 predsednik in gospa Clinton gostita » <i>A Very Special Christmas</i> « še drugič.
2000	»Kampanja za Specialno olimpiado« postavi povsem nove cilje, in sicer povečati udeležbo športnikov na en milijon udeležencev in zbrati več kot stodvajset milijonov dolarjev v petletnem obdobju. Ta globalna kampanja spremeni videz gibanja Specialne olimpiade.
18.-22. maj 2000	Kot del »Kampanje Specialne olimpiade« se igralec Arnold Schwarzenegger pridruži športnikom Specialne olimpiade pri prižiganju plamena upanja na Kitajskem zidu. Marca začnejo s kitajsko milenijsko Specialno olimpiado in hkrati začnejo z najbolj ambiciozno rastjo kampanje v zgodovini gibanja. Kitajska obljubi, da bo povečala število svojih športnikov od petdeset tisoč do petsto tisoč do leta 2005.
20.-23. maj 2001	Svetovni športni kongres prvič v zgodovini poteka v Haagu na Nizozemskem. Športniki Specialne olimpiade iz vseh svetovnih regij se zberejo, da bi razpravljali o prihodnosti gibanja Specialne olimpiade. Kljub razlikam v jeziku, kulturi, starosti in spolu, razpravljajo, kako izzvati obstoječe ideje in glasujejo o novih sklepih.
12.-14. julij 2001	Cape Town, Johannesburg, in Sun City, Južnoafriška republika, sta gostitelja Specialne olimpiade afriškega upanja. Nekdanji predsednik Nelson Mandela, Arnold Schwarzenegger in športniki Specialne olimpiade se zberejo, da prižgejo plamen upanja in začnejo z največjim <i>Law Enforcement Torch Run</i> po ulicah Cape Towna. Dogodek ustvari zavedanje gibanja po vsej celini. Prav tako se začne velik premik, da bi dosegli sto tisoč novih športnikov v Afriki do leta 2005.
Oktober 2001	Specialna olimpiada razvije in distribuira <i>So Get Into It</i> ®-komplete za študente z in brez posebnih potreb šolam in učiteljem po vsem svetu brez stroškov. Mlade učijo o motnjah v duševnem razvoju in jih spodbujajo, »naj bodo

Nadaljevanje

	razlika«. Lekcije poudarjajo vrednote vključevanja, sprejemanja in spoštovanja.
19.-20. julij 2002	Otroški sklad Nelsona Mandele skupaj s Specialno olimpiado gosti vsakoletno praznovanje rojstnega dne svojega ustanovitelja in predsednika, nekdanjega predsednika Južnoafriške republike, Nelsona Mandele. Dogodek je tako pomagal Specialni olimpiadi izpostaviti program <i>Unified Sports®</i> .
21.-29. junij 2003	Irska gosti prve poletne igre Specialne olimpiade zunaj ZDA. Pet tisoč petsto športnikov sodeluje v tem prelomnem dogodku. To je največji svetovni športni dogodek leta 2003, ki zajema srce in domišljijo irskega ljudstva.
20. junij 2003	Specialna olimpiada izda » <i>The Multinational Study of Attitudes toward Individuals with Intellectual Disabilities</i> «. To je najbolj celovita in temeljita globalna študija o tej temi. Poročilo ponuja dragocen vpogled v to, kako ljudje po vsem svetu gledajo na vloge in sposobnosti oseb z motnjami v duševnem razvoju na delovnem mestu, v učilnici in v vsakdanjem družabnem življenju.
30. oktober 2004	Ameriški predsednik George W. Bush podpiše » <i>Special Olympics Sport and Empowerment Act</i> «. Ta daje petnajst milijonov dolarjev vsako leto za obdobje petih let za programe Specialne olimpiade. Sredstva namenijo za pobude, ki spodbujajo večje spoštovanje in razumevanje ljudi z motnjami v duševnem razvoju. To je prvič, ko je Specialni olimpiadi zagotovljena podpora z zakonodajo.
23. december 2005	» <i>The Ringer</i> «, film bratov Farrelly, v katerem igra Johnny Knoxville, se predvaja po vsej Kanadi in ZDA. Film vključuje nastope več kot stopetdeset športnikov Specialne olimpiade. Njegovi ustvarjalci delajo s Specialno olimpiado, da bi izpodbili uničujoče stereotipe in negativno razmišljanje o ljudeh z motnjami v duševnem razvoju.
2006	Specialna olimpiada preseže svoj cilj podvojiti število športnikov, ki sodelujejo po vsem svetu, na dva in pol milijona udeležencev. S športom v ospredju je gibanje glavno v naprednih pravicah in priložnostih za spremembo pravil za svoje športnike v stopetinšestdesetih državah sveta.
10. junij 2006	Ameriški predsednik in gospa Bush gostita večerjo v Beli hiši v čast Specialni olimpiadi in njeni izjemni rasti v zadnjih petih letih. Dogodek hkrati proslavi tudi šestinosemdeseti rojstni dan njene ustanoviteljice Eunice Kennedy Shriver.
Oktober 2007	Mesto Šanghaj, Kitajska, gosti dvanajste poletne igre Specialne olimpiade. Igre so predvajane mednarodno v velikem obsegu. Udeležba je rekordna – sodeluje več kot sedem tisoč petsto športnikov iz stoštiriinšestdesetih držav.
Julija 2008	Specialna olimpiada praznuje svojo štirideseto obletnico resničnega svetovnega gibanja s skoraj tremi milijoni športnikov v več kot stoosemdesetih državah.
Februar 2009	Zimske igre Specialne olimpiade v Boisu, Idaho, ZDA, pritegnejo skoraj dva tisoč športnikov iz skoraj sto držav. Ameriški podpredsednik Joe Biden obišče in razglasi posebne potrebe za zagovornike »gibanja za državljanske pravice«.
Maj 2009	Nacionalna portretna galerija ZDA razkrije zgodovinski portret Eunice Kennedy Shriver. Slika je prvi portret, ki jo je galerija naročila za posameznika,

Nadaljevanje

	ki ni služil kot ameriški predsednik ali prva dama.
11. avgust 2009	Eunice Kennedy Shriver, ustanoviteljica Specialne olimpiade, umre na svojem domu v Massachusettsu. Pisma in sporočila, ki povečujejo njen prispevek človeštvu, prihajajo od svetovnih voditeljev in ljudi iz celega sveta.
November 2009	Izdan je » <i>A Very Special Christmas 7</i> «, ki vliva rekordno božično serijo plošč z energijo in s talentom nove generacije glasbenih zvezd.
Junij 2010	Prvi svetovni kongres Specialne olimpiade poteka v Marakešu, Maroko. Stotine voditeljev Specialne olimpiade iz vsega sveta se zbere, da začrta naslednjih pet let dela.
September 2010	Prvi svetovni dan Eunice Kennedy Shriver poteka v več kot sto državah in proslavi vizijo ustanoviteljice Specialne olimpiade. Dogodek je prav tako namenjen povečanju zagona gibanja Specialne olimpiade.
Oktober 2010	Uradniki sporočijo, da bodo naslednje zimske igre Specialne olimpiade v PyeongChangu, Republika Koreja, od 29. januarja do 5. februarja 2013.
Januar 2011	Gibanje Specialne olimpiade objokuje smrt Sargenta Shriverja, moža pokojne ustanoviteljice Eunice Kennedy Shriver. Bil je dolgoletni predsednik Specialne olimpiade in predstojnik zaslužnega sveta.
Junij-julij 2011	Poletne igre Specialne olimpiade potekajo v Atenah, Grčija. Sodeluje več kot šest tisoč športnikov iz stosedemdesetih držav.
September 2011	Uradniki sporočijo, da bodo naslednje poletne igre Specialne olimpiade prvič v šestnajstih letih v ZDA. Los Angeles, Kalifornija, bo gostil igre julija 2015.
Februar 2012	Nacionalna košarkarska zveza in Specialna olimpiada s podporo podjetja Coca Cola gostita prvo letno <i>Cares Unified Sports</i> košarkarsko tekmo NBA. Prireditev se odvija v sklopu All-Star vikenda NBA 2013 v Houstonu, Texas, ZDA.
Maj 2012	Globalni doseg Specialne olimpiade doseže nov mejnik z več kot štirimi milijoni športnikov, ki sodelujejo v programih po vsem svetu.
Oktober 2012	Novinarska konferenca naznani, da se bodo zimske igre Specialne olimpiade 2017 odvijale v Gradcu in Schladmingu na avstrijskem Štajerskem. To zaznamuje vrnitev v Avstrijo, na mesto prvih iger Specialne olimpiade, ki so potekale izven ZDA (leta 1993).
December 2012	» <i>A Very Special Christmas</i> « serija – najuspešnejše dobrodelno snemanje v zgodovini glasbe praznuje petindvajseto obletnico z izdajo dveh novih albumov. Serija zbere približno stodevet milijonov dolarjev in tako zagotovi odločilno pomoč športnikom in programom Specialne olimpiade po vsem svetu, vključno s Kambodžo, Laosom, Timor Lesteom, Lesoto kot tudi na Kitajskem, v Rusiji, Ugandi in ZDA.

Nadaljevanje

Januar 2013	Otvoritev prvega Globalnega vrha trajnostnega razvoja Specialne olimpiade. Dogodek združi vladne uradnike, zagovornike človekovih pravic in tudi voditelje v športu ter poslovnem svetu, da raziščejo načine, kako »zaključiti krog revščine in izključenosti za ljudi z motnjami v duševnem razvoju«. Vrh poteka v okviru zimskih iger Specialne olimpiade v PyeongChangu, Republika Koreja. Več kot dva tisoč tristo športnikov iz sto držav sodeluje na zimskih igrah 2013, ki potekajo od 29. januarja do 5. februarja.
Februar 2013	<i>Healthy Athletes</i> zrušijo nov rekord na zimskih igrah v PyeongChangu: več športnikov prejme brezplačno zdravstveno oskrbo v enem dnevu na igrah leta 2013 kot kadarkoli v zgodovini programa <i>Healthy Athletes</i> : dva tisoč petstodevetinšestdeset oskrb je zagotovljenih samo 1. februarja.
Marec 2013	Specialna olimpiada v Bharatu, Indija, pozdravi milijontega prijavljenega športnika.
Maj 2013	Zadnji letni popis kaže, da je Specialna olimpiada dosegla nove mejnike v rasti: več kot štiri milijone dvesto tisoč športnikov in sedemdeset tisoč tekmovanj po svetu.
Oktober 2013	Janet Froetscher je imenovana za izvršno direktorico globalnega gibanja Specialne olimpiade. Dr. Timothy P. Shriver nadaljuje delo kot predsednik Specialne olimpiade in dela z Froetscherjevo in ostalimi voditelji gibanja za napredovanje poslanstva Specialne olimpiade po vsem svetu.

Vir: *History*, 2013.

5.3.2 Poslanstvo

Poslanstvo Specialne olimpiade ostaja tako pomembno tudi danes, kot je bilo leta 1968, ko je bilo gibanje ustanovljeno. Skozi moč športa Specialna olimpiada stremi k ustvarjanju boljšega sveta s spodbujanjem sprejemanja in vključevanja vseh ljudi. Poslanstvo Specialne olimpiade je zagotoviti celoletno športno usposabljanje in športno tekmovanje v različnih olimpijskih športih za otroke in odrasle z motnjami v duševnem razvoju, z možnostjo trajajoče priložnosti za razvoj telesne pripravljenosti, pokazati pogum, radost in sodelovati pri izmenjavi daril, znanja in prijateljstva z njihovimi družinami, ostalimi športniki Specialne olimpiade in skupnosti (Mission, 2013).

5.3.3 Specialna olimpiada Slovenije

Specialna olimpiada je način življenja oseb z motnjami v duševnem razvoju, prek njih pa tudi njihovih družin in programov. Rezultat te ideje je ohranjanje psihofizičnih sposobnosti in vsesplošna socializacija oseb z motnjami v duševnem razvoju. Slogan specialnoolimpijskega gibanja se glasi: "*Pustite mi zmagati, če pa ne morem zmagati, naj bom pogumen v svojem poskusu.*" V Sloveniji smo v gibanju specialne olimpiade začeli sodelovati

že leta 1990, formalno pa smo bili v svetovno gibanje priključeni tri leta kasneje. Še v okviru takratne Jugoslavije je slovenska ekipa leta 1990 sodelovala na evropskih igrah na Škotskem, leto dni kasneje pa je prvič poletela čez "lužo" in se priključila tekmovalcem na svetovnih poletnih igrah v Minneapolisu. Leta 1993 so slovenski tekmovalci, takrat že pod imenom formalno priznane slovenske organizacije, sodelovali na prvih svetovnih zimskih igrah v Schladmingu ter se od omenjenega leta redno udeleževali svetovnih iger, s katerih so slovenski tekmovalci prinašali številne medalje (New Haven, 1995; Toronto, 1997; Severna Karolina, 1999; Aljaska, 2001; Dublin, 2003 in Nagano, 2005, Šanghaj 2007, Boise 2009, Atene 2011, Pjongčangu 2013). Naslednja priložnost bo leta 2015, ko bodo poletne svetovne igre v razvpitem Los Angelesu. Specialni olimpijci po celem svetu tekmujejo v šestindvajsetih poletnih in zimskih športih, v Sloveniji pa jih je razvitih dvanajst - zimski športi: alpsko smučanje, smučarski tek in krpljanje ter poletni športi: plavanje, kolesarstvo, atletika, košarka, nogomet, namizni tenis, balinanje in judo. Program MATP (*Motor Activities Training Program*) je namenjen osebam z najtežjo motnjo v duševnem razvoju. Tekmovalci se vsako leto pomerijo na regijskih igrah in MATP-regijskih igrah, turnirjih v posameznih športih, državnih MATP-igrah in državnih igrah specialne olimpiade (izmenjujejo se poletne in zimske) (Spoznajte nas, 2013).

6 ANALIZA SISTEMA VRHUNSKEGA ŠPORTA INVALIDOV

6.1 SWOT-analiza ZŠIS-POK

Za boljše vodenje svoje politike mora vsaka organizacija vedeti, kje pravzaprav je na posameznem področju v primerjavi s konkurenco. Zato potrebuje metodo ali model, ki bi ji omogočila analizo njenih prednosti in slabosti, obenem pa tudi nevarnosti in priložnosti, ki se ponujajo v okolju. Klasična metoda, ki se uporablja v ta namen, je t. i. analiza SPIN (slabosti, prednosti, izzivi in nevarnosti) ali SWOT (angl. *strenghts, weaknesses, opportunities, threats*) (Biloslavo, 2006, 72).

Slika 1: SWOT-analiza

Notranji dejavniki	Prednosti S	Slabosti W
Zunanji dejavniki	Izzivi O	Nevarnosti T

Vir: Swot analysis, 2013.

Odločila sem se za vodeno obliko SWOT-analize, in sicer z že vnaprej pripravljenimi trditvami, ki je ločena na notranje in zunanje dejavnike. Analiza je izvedena s pomočjo Likertove lestvice, kjer se izražanje stališč oz. ocenjevanje trditev izvede s pomočjo petstopenjske merske lestvice. Pri tem ena stran lestvice predstavlja odgovor *popolnoma se strinjam*, druga pa *sploh se ne strinjam*. Tako je udeležencem v analizi ponujena trditev, ki jo ovrednotijo, nato pa se poda ocena, ali določena trditev pomeni prednost oz. slabost ali izziv oz. nevarnost.

Ker podajam oceno sistema vrhunškega športa invalidov, je moj predmet raziskovanja ZŠIS-POK, ki je osrednja nacionalna organizacija za šport invalidov v Sloveniji ter opravlja funkcijo nacionalnega paraolimpijskega komiteja. V analizo sem vključila akterje, ki so vpleteni v sistem vrhunškega športa invalidov v različnih funkcijah oz. so povezani z ZŠIS-POK na različne načine, se pravi da sistem ali ustvarjajo, financirajo, koristijo ali delajo v njem. Tako so vključeni strokovna sodelavka ZŠIS-POK Špela Rozman; v. d. direktor Direktorata za športa na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport dr. Edvard Kolar; Žiga Dobnikar, vodja programov za športnike in trenerje, z Oddelka za vrhunski šport pri OKS-ZŠZ; Gregor Gračner, predsednik Društva paraplegikov ljubljanske pokrajine, vodja športne dejavnosti pri Zvezi paraplegikov Slovenije in član nadzornega odbora ZŠIS-POK; Darko Đurić, plavalec, paraolimpijec in svetovni prvak; doc. dr. Boro Štrumbelj, predavatelj na Fakulteti za šport (v nadaljevanju FŠ), član Plavalne zveze Slovenije (v nadaljevanju PZS) in Strokovnega sveta ZŠIS-POK ter glavni trener paraolimpijske plavalne reprezentance; Aleš Letonja, tehnični delegat za namizni tenis. Dodatne informacije pa so pridobljene še z intervjuji teh istih oseb.

6.1.1 Notranji dejavniki

Organizacijo lahko zunanji in notranji udeleženci različno vrednotijo. Vrednotenje naj obsega: oceno članov upravnega odbora, poklicnih sodelavcev organizacije, prostovoljskih sodelavcev, pa statistične podatke, ki obsegajo finančne kazalnike in oceno storitev organizacije. Notranje ocenjevanje je vselej subjektivno – tako večina nepridobitnih organizacij sodi, da bi večja sredstva razrešila vse probleme, kar seveda ni res. Pomembno je opredeliti in ovrednotiti notranjo urejenost organizacije, pa sodelovanje in komuniciranje med upravnim odborom, poklicnimi in prostovoljskimi sodelavci organizacije. Opredeliti kaže obseg in vsebino dejavnosti organizacije, v ta namen pa naprej opredeliti merila, zatem pa uporabnike storitev in vsebine teh storitev. Notranje pregledovanje organizacije naj temelji na primernih vprašalnikih oz. opomnikih (Burkhart in Reuss v Tavčar, 2005, 176–177):

- za *upravni odbor*: čas, ki ga člani namenjajo organizaciji, vsebina dela, ki ga opravljajo, znanja in usposobljenost, strateški načrt upravnega odbora, materialna podpora za delovanje upravnega odbora, primerna velikost upravnega odbora;

- za *poklicne sodelavce*: podobna vprašanja kot za člane upravnega odbora, nadalje zadovoljstvo z delovnim okoljem in nalogami, stopnja odsotnosti in fluktuacije, učinkovitost in uspešnost pri opravljanju nalog;
- za *prostovoljske sodelavce*: njihova dejavnost je lahko omejena na občasne denarne prispevke – ali pa tako obsežna, da opravljajo dela poklicnih sodelavcev ali članov upravnega odbora; temu primerna naj bo vsebina analiziranja.

Za pregledovanje delovanja upravnega odbora so praviloma najprimernejši osebni razgovori; zaposleni sodelavci imajo lahko zadržke in se zanje bolje obnese anonimen vprašalnik; če so prostovoljci številni, se obnesejo skupinski razgovori – manj aktivne pa je mogoče reševati tudi s pisnimi vprašalniki. Pregledovanje finančnega stanja naj temelji na standardnih in predpisanih računovodskih izkazih z načrtovanimi in doseženimi vrednostmi. Nasploh velja, da so grafični prikazi uporabnejši od numeričnih (Tavčar, 2005, 177).

Tabela 2: Ocene SWOT-analize notranjih dejavnikov ZŠIS-POK – prednosti/slabosti (lestvica od 1 – sploh se ne strinjam do 5 – popolnoma se strinjam)

ORGANIZACIJSKA PODSTRUKTURA					
Organiziranost športa invalidov je ustrezna za vse sodelujoče. 3,14	1	2	3	4	5
Načrtovanja dejavnosti in izvajanje programa je ustrezno za vse sodelujoče in vsi imajo možnost sodelovanja. 3,29	1	2	3	4	5
FINANČNA PODSTRUKTURA					
Finančna sredstva in letni delovni načrt so usklajeni. 3,17	1	2	3	4	5
Financiranje udeležbe na tekmovanjih je dosegljivo. 3,43	1	2	3	4	5
KADROVSKA PODSTRUKTURA					
Na področju športa invalidov je zadostnost kadra. 2,86	1	2	3	4	5
RAZISKOVALNO-RAZVOJNA PODSTRUKTURA					
Na področju športa invalidov je sodelovanje pri pripravi novosti, izboljšav. 3,14	1	2	3	4	5

Nadaljevanje

TRŽENJSKA PODSTRUKTURA					
Trženjsko komuniciranje (način promocije, pridobivanja sredstev) je ustrezno/uspešno. 2,14	1	2	3	4	5

6.1.1.1 Organizacijska podstruktura

Šport invalidov ima pomemben psihosocialni (možnost rehabilitacije s pomočjo gibanja, resocializacije in ponovnega vključevanja v družbo) in tudi športni vidik (možnost doseganja vrhunskih rezultatov in ukvarjanje s športno rekreacijo) (Štrumbelj, 2010, 247). Večinoma se športnik invalid po rehabilitaciji odloči tudi za bolj aktivno športno udejstvovanje, saj ne samo da ugodno vpliva na njegovo ohranjanje zdravja, ampak mu daje občutek notranjega zadovoljstva in možnost doseganja vrhunskih športnih rezultatov.

Na področju športne rekreacije poteka na področju športa invalidov kar nekaj programov, zlasti prek lokalnih skupnosti in posameznih invalidskih organizacij. Te programe izdatno financira tudi država preko Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju FIHO) – razliko med sredstvi za ZŠIS-POK in celotnimi sredstvi za šport invalidov pretežno predstavljajo sredstva za rekreacijo. Vendar ti programi ne predstavljajo samo rekreacije kot take, pač pa tudi programe rehabilitacije in psihosocialne vključenosti (Štrumbelj, 2010, 249).

Na področju vrhunškega oz. tekmovalnega športa Štrumbelj ugotavlja, da v NPŠ (2000) prihaja do največje temeljne napake pri razumevanju športa invalidov. Sicer se strinja z definicijo, vendar pa pravi, da ta ne upošteva raznolikosti športa invalidov. Ta se namreč deli na (Štrumbelj, 2010, 249):

- paraolimpijske športe, kjer predstavljajo konkurenca in pogoji za uvrstitev na Paraolimpijske igre skoraj večjo težavo kot uvrstitev na Olimpijske igre v veliki večini športov. Paraolimpijske igre so namreč postale v veliki večini zbir vrhunskih športnikov z omejenimi zmožnostmi, ki imajo v vseh sosednjih državah enake statusne pravice kot športniki, ki tekmujejo na Olimpijskih igrah. Športniki, ki se uvrstijo na Paraolimpijske igre, večinoma trenirajo vsaj enkrat do dvakrat na dan (razen osebe z največjimi zmanjšanimi zmožnostmi);
- podobno kot za Paraolimpijske igre velja tudi za Deaflympics. Slednjih je namreč veliko, zato se je njihovo združenje odločilo, da se loči od Paraolimpijskih iger;
- hkrati obstajajo tudi neparaolimpijski športi, ki jih je zelo težko ovrednotiti, saj je konkurenca zelo raznolika, kar pa velja tudi za področje športa neolimpijskih disciplin;
- na področju t. i. Specialne olimpiade velja v veliki meri zapisano v NPŠ (2000). Zato je treba tudi dosežke v okviru Specialne olimpiade jemati z rezervo. Res pa je, da se poskuša

osebe z zmanjšanimi intelektualnimi sposobnostmi vse bolj vključevati v paraolimpijske športe.

V Sloveniji je ZŠIS-POK zveza nacionalnih invalidskih zvez, ki opravlja izvajanje športne dejavnosti na državni in mednarodni ravni (evropska in svetovna prvenstva, svetovne igre in Paraolimpijske igre). Vključuje športnike invalide iz vrst članov ZŠIS-POK ter invalide, ki imajo interes ukvarjanja s športom in izpolnjujejo kriterije za sodelovanje v njenih programih. Invalidom preko športa omogoča enake možnosti za množično ukvarjanje s športom kot tudi ukvarjanje s tekmovalnim športom. Med njene naloge sodijo načrtovanje, organiziranje in izvajanje programov, ki invalidom omogočajo aktivno ukvarjanje s športom na rekreativni ravni in skrb za zdravje, ter razvijanje in izvajanje programov državnih prvenstev, ki imajo povezavo v sistem mednarodnih tekmovanj, sprejem kriterijev in na njihovi podlagi opravljanje izbora kvalitetnih tekmovalcev, zagotavljanje priprav in udeležbe na nastopih mednarodnih tekmovanj (Statut, 2013). Ima tri odbore, in sicer Odbor za Paraolimpijske igre, Odbor za igre Deaflympics in Odbor za igre Specialne olimpiade. Ima pa tudi dve stalni telesi, in sicer Komisijo za tekmovalni šport, ki odloča o zadevah s področja tekmovalnega športa invalidov, in Komisijo za rekreacijo ter Strokovni svet, ki je strokovno-posvetovalno telo.

Pri organizacijski podstrukturi me je zanimalo, kako so anketiranci na splošno zadovoljni s samim sistemom organizacije v ZŠIS-POK. Odgovarjali so na dve vprašanji, in sicer kakšna se jim zdi ustreznost organiziranosti športa invalidov za vse sodelujoče in kakšna je ustreznost načrtovanja dejavnosti in izvajanja programov za vse sodelujoče ter možnost njihovega sodelovanja. Na obe vprašanji so odgovorili vsi anketiranci, oceni pa sta dokaj dobri. Pri prvem vprašanju skupna ocena znaša 3,14. Najvišja ocena, ki se pojavi pri tem vprašanju, je 4, najnižja pa 2. Pri drugem vprašanju pa skupna ocena znaša 3,29, z najvišjo vrednostjo odgovora 5 in najnižjo 2. To je ena izmed dveh podstruktur, kjer je bila ena izmed trditev ocenjena z najvišjo oceno. Iz navedenega gre sklepati, da so anketiranci večinoma zadovoljni z načinom organiziranosti ZŠIS-POK in njenim načrtovanjem dejavnosti, prav tako je ta ustrezna za vse sodelujoče, tako rekreativne kot vrhunske športnike ter vse vrste invalidnosti. Organizacijsko strukturo sistema vrhunskega športa invalidov lahko ocenim kot prednost.

6.1.1.2 Finančna podstruktura

Pri analizi sredstev, namenjenih športu invalidov in oseb s posebnimi potrebami je treba opozoriti na nekaj posebnosti (Štrumbelj, 2010, 251):

- čeprav je v zadnjih dveh letih opazen proces integriranja oseb z omejenimi zmožnostmi v panožne športne zveze (pri nas se ta proces šele začel), vseeno predstavlja glavni subjekt vrhunskega in kakovostnega športa invalidov ZŠIS-POK;
- ZŠIS-POK je kot nosilec kakovostnega in vrhunskega športa oseb z omejenimi zmožnostmi pridobil v celotnem opazovanem obdobju 51,9 % vseh javnih sredstev;

- razliko med sredstvi, ki jih dobi ZŠIS-POK, in celotnimi sredstvi za šport oseb z omejenimi zmožnostmi, predstavljajo sredstva, namenjena posameznim invalidskim organizacijam na državni in lokalni ravni, ki pa so namenjena posameznim invalidskim organizacijam tako za rekreacijo kot organizacijo tekmovanj na obeh ravneh.

Pri finančni podstrukturi me je zanimala usklajenost finančnih sredstev in letnega delovnega načrta ter zmožnost oz. dosegljivost financiranja udeležbe na tekmovanjih. Na vprašanje o usklajenosti finančnih sredstev in letnega delovnega načrta eden izmed anketirancev ni odgovoril, tako da je skupna ocena izračunana glede na število podanih odgovorov. Ta znaša 3,17, ocene pa se gibljejo med 2 in 4. Pri drugem vprašanju o zmožnosti oz. dosegljivosti financiranja udeležbe na tekmovanjih pa je ocena še boljša in znaša 3,43, nanj pa so odgovorili vsi anketiranci. Pri tem vprašanju so ocene med 3 in 4. Iz ocen gre sklepati, da se s sredstvi večinoma lahko pokrije dejavnosti, določene v letnem delovnem načrtu, in prav tako zagotovi finančna sredstva za udeležbo na tekmovanjih. Finančno podstrukturo lahko ocenim kot prednost. ZŠIS-POK tako s pridobljenimi sredstvi in pametno razporeditvijo teh sredstev pokrije dejavnosti, ki jih določi v letnem delovnem načrtu, prav tako pa lahko zagotovi udeležbo tekmovalcev na tekmovanjih na različnih ravneh.

6.1.1.3 Kadrovska podstruktura

Štrumbelj (2010, 248) v Analizi Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000-2010 ugotavlja, da je bilo na področju kadra v tem obdobju narejeno zelo malo. Za začetek je težava v osnovnih in srednjih šolah, kamor so integrirani otroci s posebnimi potrebami in invalidi, kjer pri pouku športne vzgoje zanje ni poskrbljeno, saj športni pedagogi nimajo ustreznega znanja in izkušenj. Le del bodočih športnih pedagogov s FŠ pridobi znanja s tega področja, ustreznih usposabljanj v okviru stalnega strokovnega izpopolnjevanja pa praktično ni. Situacija je malo boljša v šolah s prilagojenim programom, kjer imajo specialni pedagogi specifična znanja, ta pa pridobijo predvsem na Pedagoških fakultetah. Težave se pojavljajo tudi pri mladih športnikih invalidih, kjer je pomanjkanje ustrezno usposobljenih trenerjev, saj ni programov za usposabljanje teh trenerjev. Profesorji športne vzgoje se nimajo kam obrniti, če bi želeli pridobiti ustrezne informacije o športu invalidov.

Pri kadrovski podstrukturi je zastavljeno vprašanje, ali je na področju vrhunškega športa invalidov zadosti kadra. Skupna izračunana ocena je 2,86, ocene pa se gibajo med 2 in 4. Na vprašanje so odgovorili vsi anketiranci. Težko je reči, ali gre za prednost ali slabost sistema, ker so bile ankete opravljene v času, ko se je pripravljala in bil objavljen razpis ZŠIS-POK za usposabljanje za naziv vaditelj športa invalidov. Sodeč po odgovorih neposrednih uporabnikov sistema, se pravi tistih, ki sistem koristijo, strokovnega kadra še zmeraj primanjkuje. Poudarjajo, da je do sedaj večinoma temeljilo na prostovoljni udeležbi, saj drugače ni mogoče izvajati rednih športnih aktivnosti, vendar pa se pojavlja problem, da ta kader ni ustrezno usposobljen za delo s športniki invalidi. Ob pomanjkanju usposabljanj za rekreativno in vrhunsko športno dejavnost športnikov invalidov, je posledično tudi premalo

kadra. Športniki so tako večinoma prepuščeni samim seboj oz. lastni iznajdljivosti, na kakšen način si bodo zagotovili strokovno vodstvo oz. trenerstvo. Vendar pa se dogajajo premiki v tej smeri. Lahko bi rekli, da v kolikor bodo programi usposabljanj postali ustaljena praksa in bo ZŠIS-POK ustvaril zadostno število usposobljenih kadrov, bo to prednost sistema.

6.1.1.4 Raziskovalno-razvojna podstruktura

Na področju razvojnih in strokovnih nalog opažamo pri športu invalidov stagnacijo. ZŠIS-POK si sicer prizadeva na tem področju narediti korak naprej, vendar je ostala pri tem sama brez ustrezne podpore OKS-ZŠZ, FŠ, MIZŠ in drugih ustreznih institucij. ZŠIS-POK sama v trenutni organiziranosti ni sposobna narediti nadaljnjih korakov pri izobraževanju, usposabljanju in izpopolnjevanju strokovnih kadrov v športu. Zato bi jo bilo treba ustrezneje umestiti v različne organe navedenih organizacij in ustanov, da lahko pride do »*know-how*«. Seveda bo korake v tej smeri morala narediti tudi sama ZŠIS-POK (Štrumbelj, 2010, 249).

Pri raziskovalno-razvojni podstrukturi je anketirancem zastavljeno vprašanje, ali je v ZŠIS-POK zagotovljeno sodelovanje pri pripravi novosti in izboljšav. Na vprašanje so odgovorili vsi anketiranci, skupna ocena pa znaša 3,14. Predvsem je pri tem vprašanju zanimiva struktura odgovorov, saj so bile podane ocene ali 2 ali 4. Anketiranci, ki sistem ustvarjajo in financirajo, so podali oceno 4, medtem ko so neposredni uporabniki, se pravi tisti, ki sistem koristijo, podali oceno 2. Ocene kažejo na to, da prihaja do različnih pogledov na možnosti sodelovanja na eni strani ustvarjalcev in financerjev, ki imajo neposreden dostop do sistema, in na drugi strani uporabnikov, ki sistem samo koristijo in ga dejansko ne ustvarjajo. Kot ugotavlja Štrumbelj v predhodnem odstavku, bi najprej morala korak v smeri izboljšanja sistema narediti ZŠIS-POK sama. Do sedaj so bili uporabniki sistema večinoma izključeni oz. neupoštevani, s spremembo vodstva na ZŠIS-POK in bolj odprto ter aktivno politiko delovanja pa so že bili narejeni koraki izboljšanja v tej smeri. V procese sprememb, ki se trenutno dogajajo na ZŠIS-POK, so aktivno vključeni tudi strokovnjaki s področja športa invalidov, ki s svojim znanjem prispevajo k izboljšanju sistema. Prav tako je bil strokovni kader iz ZŠIS-POK vabljen in vključen v pripravo novega NPŠ, ki bo izšel leta 2014. Rezultat kaže, da se stvari izboljšujejo in da so anketiranci vse bolj vključeni v procese, katerih del so tudi sami in imajo možnost vplivati nanje. Lahko rečemo, da gre za prednost sistema.

6.1.1.5 Trženjska podstruktura

Področje trženjskega komuniciranja je nekaj, na čemer bi se dalo še veliko narediti. ZŠIS-POK ima sicer zaposlenega zunanjega sodelavca, ki pridobiva sponzorje in sponzorska sredstva, vendar pa to ni trajna zaposlitev. Delo se opravlja na način plačila določenega odstotka od vsakega pridobljenega sponzorja. Teh sredstev se ne nabere ravno veliko, saj oseba dela ne opravlja ves čas. Nekaj trženjskega komuniciranja za njih posredno opravi tudi OKS-ZŠZ, katere članica je ZŠIS-POK.

Rešitev bi bila redna zaposlitev osebe oz. ekipe pri ZŠIS-POK, ki bi skrbelo zgolj za področje tržnega komuniciranja, se pravi pridobivanja sponzorjev in sponzorskih sredstev. Trenutno to počnejo športniki bolj kot ne vsak sam zase in večja kot je njihova prepoznavnost, več pridobijo sponzorskih sredstev in finančnih ugodnosti.

Na vprašanje o trženjskem komuniciranju, kako je to ustrezno oz. uspešno, so odgovorili vsi anketiranci, skupna ocena pa je najslabša ocena v celotnem vprašalniku. Anketiranci so trženjsko komuniciranje večinoma ocenili z oceno 2, razpon ocen pa je segal od 1 do 3. To je področje, kjer bi se dalo še veliko narediti. Rešitev, ki jo predlaga večina neposrednih uporabnikov sistema, se pravi tistih, ki sistem koristijo, in tudi ZŠIS-POK, je navedena v zgornjem odstavku. Seveda bi bilo ustrezno, da je to oseba z izkušnjami, ki je že delala na tovrstnem področju, prav tako bi bila to njena zaposlitev za polni delovni čas in trženjsko komuniciranje edina delovna naloga. Športniki so na tem področju trenutno bolj kot ne sami, koliko so uspešni, pa je odvisno predvsem od njihove prepoznavnosti. Po oceni sodeč gre za slabost sistema.

6.1.2 Zunanji dejavniki

Tržna naravnost je za nepridobitne organizacije enako pomembna kot za pridobitne. Zunanje pregledovanje naj opredeli, kako uspešno streže organizacija potrebam, zaradi katerih so jo ustanovili; s časom se lahko spreminjajo, opredeljevati kaže nova področja delovanja. Področja pregledovanja (Tavčar, 2005, 177–178):

- *zunanji udeleženci organizacije*: odjemalci in uporabniki, oskrbovalci sredstev, krovne in sodelujoče organizacije, organizacije, ki strežejo isti populaciji ali se napajajo iz istih virov sredstev ter osebnosti iz poslovnega in javnega življenja ter drugih organizacij – vsak ima lahko različen pogled in drugačno oceno o delovanju nepridobitne organizacije;
- *pogoji na tržišču*: smiselno je obravnavanje po vzoru trženjskega spleta pridobitnih organizacij, prilagojena dejavnosti nepridobitnih organizacij; informacije o tržišču kaže črpati iz različnih virov in posebej obravnavati konkurente nepridobitne organizacije in prejemnike oz. uporabnike njenih storitev, njihove potrebe, želje, spremembe v načinu življenja ipd.;
- *predpisi in zakoni*: ti lahko zadevajo pripravljanje dejavnosti, dovoljenja za posamezne oblike zbiranja sredstev in seveda davčne olajšave ali oprostitve.

Zunanji udeleženci so lahko obsežna in raznolika skupina. Pomembni so zlasti tisti, s katerimi veže organizacijo sodelovanje ali oskrbovanje s sredstvi. Najboljši so osebni razgovori, tako z zaposlenimi, kot s prostovoljskimi sodelavci oz. managerji teh organizacij. S ključnimi udeleženci kaže opraviti razgovore, drugim poslati primerne vprašalnike, pri najširšem krogu pa uporabiti vzorčenje in zatem nemara skupinske razgovore ali razprave; lahko je primerno, da takšno razpravo vodi primeren posrednik (Tavčar, 2005, 178).

Tabela 3: Ocene SWOT-analize zunanjih dejavnikov ZŠIS-POK – izzivi/nevarnosti (lestvica od 1 – sploh se ne strinjam do 5 – popolnoma se strinjam)

ORGANIZACIJSKA PODSTRUKTURA					
Področje športa invalidov je zakonsko urejeno. 2,50	1	2	3	4	5
Način organiziranosti je prilagojen strukturam mednarodnih organizacij. 2,67	1	2	3	4	5
Pravila in klasifikacije za sodelovanje na tekmovanjih so prilagojeni mednarodnim pravilom in klasifikacijam. 2,86	1	2	3	4	5
Članstvo v mednarodnih organizacijah in izvajanje politik ter usmeritev mednarodnih organizacij je ustrezno. 3,71	1	2	3	4	5
FINANČNA PODSTRUKTURA					
Dodeljena sredstva so zadostna za izvedbo načrtanih programov. 2,43	1	2	3	4	5
Prostovoljni prispevki so zadostni za izvedbo načrtanih programov. 2,29	1	2	3	4	5
KADROVSKA PODSTRUKTURA					
Na področju športa invalidov je kader strokovno usposobljen. 2,86	1	2	3	4	5
RAZISKOVALNO-RAZVOJNA PODSTRUKTURA					
Na področju športa invalidov je stalno izpopolnjevanje znanja. 2,57	1	2	3	4	5
TRŽENJSKA PODSTRUKTURA					
Šport invalidov, dejavnosti, športniki so prepoznavni. 2,86	1	2	3	4	5
Promocija športa invalidov in dejavnosti športnika so ustrezni/uspešni. 2,57	1	2	3	4	5

6.1.2.1 Organizacijska podstruktura

Šport invalidov v Sloveniji je zakonsko opredeljen v Zakonu o športu (Ur. l. RS, št. 22/1998, št. 97/2001-ZSDP, 27/2002 Odl.US: U-I-210/98-32, 110/2002-ZGO-1, 15/2003-ZOPA). Vendar pa se definicija športa za običajne športnike in športnike invalide v zakonu razlikuje, saj se šport invalidov opredeljuje kot dejavnost invalidov, ki se prostovoljno ukvarjajo s športom. Prav tako šport invalidov spada pod ZŠIS-POK, ki je nacionalna invalidska strokovna organizacija in opravlja funkcijo nacionalnega paraolimpijskega komiteja (Statut, 2013). Je sicer ena izmed priznanih panožnih športnih zvez v OKS-ZŠZ, vendar spada med nacionalne športne zveze neolimpijskih športov (NŠZ neolimpijskih športov, 2013).

Na 27. seji Strokovnega sveta RS za šport, ki je bila 16. decembra 2009 (v veljavo so stopili 1. 1. 2010), so bili sprejeti Pogoji, pravila in kriteriji za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju Kategorizacija). Štrumbelj (2010, 254) pravi, da so bile statusne pravice športnikov invalidov na podlagi modela kategorizacije in registracije športnikov v RS prvič uvedene že leta 2008. S tem letom smo v RS prvič dobili kategorizirane športnike invalide. Malič (2008) povzema, da jih predlaga ZŠIS-POK, če so s svojim športnim dosežkom izpolnili enega od kriterijev za kategoriziranje športnikov invalidov v posamezni športni panogi. Pri športnikih invalidih se kot uradni tekmovalni sistemi upoštevajo vse športne panoge in discipline v vseh kategorijah športnikov invalidov, ki so opredeljene v pravilnikih IPC oz. ICSD (obe sta tudi organizaciji, ki ju MOK priznava) in so na programu Paraolimpijskih iger oz. Deaflympics ter imajo pridobljeno soglasje ZŠIS-POK in Odbora za vrhunski šport pri OKS-ZŠZ. Vključenost v sistem športnikov invalidom tako prinaša enake pravice in obveznosti kot ostalim športnikom. Skladno z osnovnimi nameni kategorizacije se športnikom ob doseženem ustreznem mednarodnem rezultatu, ki ga v skladu s postopki uvrsti v ustrezno kategorijo, omogoči oz. olajša udeleževanje v tekmovalnih oblikah športa in prinese vrsto ugodnosti. Te so na področju izobraževanja, zdravstva in socialnega varstva, štipendiranja in zaposlovanja ter sofinanciranja letnih programov. Konkretno to pomeni plačilo prispevkov za zdravstveno zavarovanje, plačilo ostalih vrst zavarovanj, možnost zaposlitve v javni upravi, sofinanciranje programov vrhunškega športa iz javnih sredstev, zagotovitev sponzorskih sredstev, možnost štipendiranja, prilagoditev opravljanja obveznosti iz izobraževalnega programa, zagotovitev zdravstvenih pregledov itd. V sedanji sistem je vključenih dvanajst športov za invalide in za vse so dogovorjene tri ravni kategoriziranja: športniki državnega razreda, športniki mednarodnega razreda in športniki svetovnega razreda. Ti športi, ki so opredeljeni tudi v pravilnikih IPC oz. ICSD in imajo soglasje ZŠIS-POK, so: atletika, golbal, kolesarstvo, košarka (gluhi), košarka na vozičkih, namizni tenis, plavanje, sedeča odbojka, alpsko smučanje, alpsko smučanje (gluhi), strelstvo in tenis na vozičkih.

Pri organizacijski podstrukturi so bila anketirancem zastavljena štiri vprašanja. Ta so: kako vidijo zakonsko urejenost športa invalidov, način prilagoditve organiziranosti ZŠIS-POK strukturam mednarodnih organizacij, prilagoditev pravil in klasifikacij ZŠIS-POK

mednarodnim pravilom in klasifikacijam za sodelovanje na tekmovanjih ter ustreznost članstva ZŠIS-POK v mednarodnih organizacijah in izvajanje politik ter usmeritev teh organizacij. Na prvi dve vprašanji eden izmed anketirancev ni odgovoril, zato je podana ocena glede na število pridobljenih odgovorov, na zadnji dve vprašanji pa so odgovorili vsi anketiranci. Zakonsko ureditev področja anketiranci ocenjujejo s skupno oceno 2,50, razpon ocen sega med 1 in 4, obe oceni pa se pojavita dvakrat. Zanimivo je, da zakonsko urejenost področja slabo ocenjujejo neposredni uporabniki sistema, medtem ko njegovi ustvarjalci in financerji vidijo ravno obratno sliko. Tisti, ki sistem koristijo, še zmeraj čutijo neenakopravnost v primerjavi z običajnimi športniki kljub sprejetju in veljavnosti kategorizacije. Štrumbelj (2012b) navaja, da je temu res tako in da kljub doseganju ustreznih rezultatov statusno ne uživajo vseh pravic in ugodnosti, ki jih prinaša kategorizacija. Prav tako zakonsko niso izenačeni z običajnimi športniki. Kot pravi Štrumbelj (2012a, 3), je v tujini sistem športa invalidov večinoma zasnovan tako, da se je šport invalidov integriral v šport na ravni mednarodnih panožnih športnih zvez, ravni posameznih klubov oz. športnih društev, kakor tudi na ravni nacionalnih olimpijskih komitejev, tako da ponekod nacionalni paraolimpijski komiteji sploh ne obstajajo več oz. obstajajo le kot administrativna telesa. V Sloveniji se ta proces šele dobro začinja, saj so le redki športi, kjer mednarodna pravila določene zveze veljajo tudi za športnike invalide in kjer je upravni organ za določen šport mednarodna panožna zveza (npr. namizni tenis) (Namizni tenis – ŠI, 2013). Medtem ko je stališče OKS-ZŠZ, da kategorizacija predstavlja enakopravnost, vendar priznava, da je na področju športa invalidov večja konkurenca in je zato težje doseči ravni kategorizacije, ki prinašajo statusne ugodnosti. Smatrajo, da so tudi s takšnim načinom ureditve športniki invalidi enakopravni običajnim športnikom. Gre za različna mnenja, vendar glede na vrednost ocene lahko rečemo, da ta predstavlja nevarnost. Veliko bi se dalo še narediti, da se športnikom invalidom prizna enak status kot običajnim športnikom. Poleg spremembe zakona bi bilo treba upoštevati, da se vrhunski športniki invalidi aktivno ukvarjajo s športom večkrat dnevno tako kot običajni športniki, dostikrat pa ne morejo uživati enakih ugodnosti. Drugo vprašanje, o prilagoditvi načina organiziranosti ZŠIS-POK strukturam mednarodnih organizacij, je bilo ocenjeno nekoliko boljše. Skupna ocena znaša 2,67, razpon ocen pa med 1 in 4. Tukaj so ocene prav tako razdeljene po polih, med uporabnike ter ustvarjalce in financerje sistema. Kot že napisano zgoraj, v tujini sistem vrhunskega športa invalidov deluje drugače kot pri nas. Uporabniki sistema menijo, da bi bila prilagoditev strukturam mednarodnih organizacij za njih boljša, tako statusno kot finančno, zato ocenjujem vprašanje kot nevarnost. Vprašanje o prilagoditvi pravil in klasifikacij ZŠIS-POK mednarodnim pravilom in klasifikacijam za sodelovanje na tekmovanjih je dobilo še malo boljše oceno, in sicer 2,86. Ocene se zopet gibajo med poloma uporabnikov 1 in 2 ter ustvarjalcev in financerjev 4. Generalna skupščina je leta 2007 sprejela IPC-klasifikacijski kodeks, ki določa pravila ter postopke za paraolimpijske klasifikacije in veljajo za vse športe paraolimpijskega gibanja (Classification, 2013). Predstavnica ZŠIS-POK pravi, da se je lažje prilagoditi pravilom in klasifikacijam, ki že obstajajo, kot pa ustvarjati nove. Res pa je, da se zaradi številnih vrst okvar združuje posamezne kategorije oz. skupine, kar je povezano s procesi tekmovanj. Na ta način se poveča konkurenčnost in kakovost športa invalidov, zato je težje

doseči vrhunsko raven. Tukaj pa največjo nevarnost vidijo športniki. Nekateri vidijo nevarnost tudi v finančnem vidiku prilagajanja. Ocene ne vidim kot izziv in ne kot nevarnost, saj imata oba pola dobre argumente. Pri zadnjem, četrtem vprašanju, pa je bila podana najboljša skupna ocena v celotnem vprašalniku, katere vrednost znaša 3,71. Anketiranci so ocenili ustreznost članstva ZŠIS-POK v mednarodnih organizacijah in izvajanje njihovih politik ter usmeritev večinoma z oceno 4, nekateri pa tudi s 3. Kot je povedala predstavnica ZŠIS-POK, je članstvo v mednarodnih organizacijah izziv. ZŠIS-POK kot članica IPC redno sodeluje na srečanjih generalne skupščine. Članice predhodno dobijo predloge, ki jih nato obravnavajo in sprejemajo oz. zavračajo na srečanjih generalne skupščine. Prav tako imajo možnost podati svoje predloge pri reviziji klasifikacijskega kodeksa. Kot pravi, je IPC zelo odprt za pobude in predloge svojih članic in na ta način se zagotavlja možnost aktivnega sodelovanja in možnosti za izboljšave samega sistema. Vsekakor so usmeritve dobrodošle, zato vprašanje ocenjujem kot izziv, predvsem v smeri podajanja mnenj o načinu izboljšanja sistema.

6.1.2.2 Finančna podstruktura

Invalidski šport v RS je financiran iz naslednjih virov:

- iz sredstev FIHO, ki so sestavljena iz koncesijskih dajatev Loterije Slovenije, Športne loterije in posebnih iger na srečo in drugih občasnih prirediteljev, ter ostalih sredstev, ki so dividende Loterije Slovenije in obresti na vezana sredstva (Rebalans finančnega načrta FIHO za leto 2013, 2013);
- iz sredstev MIZŠ, saj se skladno z Zakonom o športu (Ur. l. RS, št. 22/1998, št. 97/2001-ZSDP, 27/2002 Odl.US: U-I-210/98-32, 110/2002-ZGO-1, 15/2003-ZOPA) uresničevanje javnega interesa v športu določi z letnim programom športa, ki določa programe športa, ti pa se sofinancirajo iz javnih sredstev;
- iz sredstev lokalnih skupnosti – zanje velja enako kot za javna sredstva, le da so ta namenjena za sofinanciranje izvedbe programa športa na lokalni ravni;
- iz sredstev ZŠIS-POK, ki z opravljanjem marketinške dejavnosti in s trženjem programov in dosežkov zagotavlja dodatna sredstva za sofinanciranje programov (Statut, 2013);
- iz sredstev Fundacije za šport (v nadaljevanju FŠO), za katera lahko kandidirajo športniki, vključeni v programe vrhunškega športa mednarodnega, svetovnega in perspektivnega razreda po kategorizaciji vrhunskih dosežkov OKS-ZŠZ; v programe športne vzgoje otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport vključeni športniki perspektivnega in mladinskega razreda; lahko pa kandidirajo tudi športniki, ki zaradi posebnosti niso uvrščeni v kategorizacijo (npr. šahisti, športniki invalidi idr.) (Pravilnik o pogojih, merilih in postopku razporeditev sredstev Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji, Ur. l. RS št. 92/2007, 86/2010, 80/2012);
- iz drugih virov.

Štrumbelj v Analizi Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000–2010 (2010, 251) predstavi rezultate gibanja javnofinančnih sredstev, namenjenih za šport invalidov, med letoma 2001 in 2008. V analizo so vključena sredstva FIHO, MIZŠ in sredstva lokalnih skupnosti, ne pa tudi sredstva FŠO, za katera lahko kandidirajo športniki invalidi šele od leta 2008 naprej. V gibanju sredstev je bilo ugotovljeno, da je trend višine finančnih sredstev med letoma 2001 in 2007, namenjenih za šport invalidov, pozitiven, predvsem zaradi sredstev FIHO. V obdobju med letoma 2001 in 2008 je bilo za programe športa invalidov skupaj namenjenih 7.985.971 €. Največje povečanje sredstev je med letoma 2007 in 2008, predvsem zaradi potrebnih sredstev za priprave na nastop na Paraolimpijskih igrah.

Pri finančni podstrukturi me je zanimalo, kako je z zadostnostjo sredstev za izvedbo načrtanih programov na področju športa invalidov, tako dodeljenih sredstev kot prostovoljnih prispevkov ZŠIS-POK. Pri prvem vprašanju o zadostnosti dodeljenih sredstev skupna ocena anketirancev znaša 2,43, ocene pa so zgolj med vrednostima 2 in 3. Prav tako ni bilo najbolj ocenjeno drugo vprašanje o zadostnosti prostovoljnih prispevkov s skupno vrednostjo 2,29, kjer se ocene gibajo med najnižjo vrednostjo, 1, in srednjo vrednostjo, 3, na vprašanji pa so odgovorili vsi anketiranci. Iz navedenega gre sklepati, da uporabniki sistema niso najbolj zadovoljni z vrednostjo sredstev, ki so dodeljena ZŠIS-POK, še manj pa s prostovoljnimi prispevki. Lahko rečemo, da sta oceni nevarni za sistem. Anketiranci menijo, še posebej neposredni uporabniki, da bi teh sredstev lahko bilo več.

Na področju financ se po ocenah sodeč in po dodatnih informacijah anketirancev ustvarjata dva pola, in sicer na eni strani neposredni uporabniki sistema. To so tisti, ki ga koristijo, na drugi strani pa njegovi financerji. Uporabniki menijo, da je denarja premalo in da športniki invalidi nimajo enakih možnosti za dostop do sredstev kot športniki neinvalidi. Res je, da se zaradi finančne situacije v državi sredstva zmanjšujejo, vendar to večinoma velja za vsa področja. Predlagajo, da bi se šport invalidov integriral v vse oblike športa, od vrhunškega do rekreacije, in temu ustrezno bi bila razdeljena tudi sredstva. Po drugi strani pa financerji pravijo, da je uporabnikom na voljo več sredstev kot športnikom neinvalidom. Poleg tega, da lahko kandidirajo za sredstva FŠO kot vsi ostali športniki, za katera prej niso mogli kandidirati, so upravičeni tudi do sredstev FIHO, do katerih pa športniki neinvalidi nimajo dostopa.

6.1.2.3 Kadrovska podstruktura

V času nastajanja naloge je bil objavljen razpis usposabljanja za naziv vaditelj športa invalidov. Temeljni cilj je usposobiti strokovne delavce na področju športa invalidov, da bodo pod nadzorom strokovnih delavcev, ki so usposobljeni za to področje, opravljali pedagoško delo s posamezniki in skupinami na začetni ravni. Pridobili bodo kompetence za delovanje na področju različnih športov invalidov. Vaditelj športa invalidov organizira in izvaja vadbo bodisi na tekmovalni bodisi rekreativni ravni pod vodstvom osebe, usposobljene za to področje. Program usposabljanja daje osnovna znanja za delo z invalidi v različnih športih,

pridobljena znanja pa lahko uporabijo vsi usposobljeni oz. izobraženi kadri v posameznih športih za ukvarjanje na področju športa invalidov v isti panogi. Program so sestavili in ga bodo izvajali ZŠIS-POK, Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča (v nadaljevanju URI Soča) ter FŠ. Uspešno zaključen program usposabljanja za vaditelja je pogoj za opravljanje višje stopnje usposabljanja, to je učitelj športa invalidov. Pogoj za dokončanje usposabljanja je opravljen izpit, licenco za vaditelja športa invalidov pa se pridobi vsake tri leta z udeležbo na strokovnem seminarju ZŠIS-POK (Usposabljanje za naziv vaditelj športa invalidov, 2013).

Trenutno se usposabljanja izvajajo le na področju plavanja, in sicer usposabljanje za naziv vodja vadbe za osebe z motnjami v duševnem razvoju in tečaj za vaditelje plavanja za osebe s posebnimi potrebami po Halliwickovi metodi (Usposabljanja, 2013). Usposabljanja izvaja PZS v sodelovanju z OKS-ZŠZ.

Pri kadrovske podstrukturi je bilo zastavljeno vprašanje, ali je na področju vrhunškega športa invalidov kader strokovno usposobljen. Izračunana je bila skupna ocena 2,86, ocene pa se gibajo med 2 in 4, na vprašanje so odgovorili vsi anketiranci. Težko je reči, ali gre za prednost ali slabost sistema, ker so bile ankete opravljene v času, ko se je pripravljala in bil objavljen razpis za usposabljanje za naziv vaditelj športa invalidov. Po informacijah na spletni strani ZŠIS-POK je zanimanje za omenjeno usposabljanje veliko in jih je bilo treba zaradi velikega navala zapreti prijave (Usposabljanje za naziv vaditelj športa invalidov, 2013). Lahko bi rekli, da v kolikor bodo programi usposabljanj postali ustaljena praksa in bo ZŠIS-POK z njimi nadaljevala, bo to nedvomno izziv sistema.

6.1.2.4 Raziskovalno-razvojna podstruktura

Na področju znanstveno-raziskovalnega dela (2010, 249–250) Štrumbelj ugotavlja, da ni bilo narejenega praktično ničesar, saj na področju športa invalidov ni raziskav. Prav tako na področju založniške dejavnosti (razen revije Športnik, ki jo izdaja ZŠIS-POK) in izdajanja strokovne literature ter ostalih periodičnih in občasnih športnih publikacij na področju športa invalidov ni bilo izdane skoraj nobene strokovne publikacije. Tako se pri usposabljanjih uporablja izključno tujo literaturo. Za ugotavljanje in spremljanje ravni pripravljenosti športnikov ter svetovanje pri pripravi treninga, ki je temelj uspešnosti v športu in kar po NPŠ (2010) pomeni humanizacijo pri delu s športniki, prav tako ni bilo narejenega ničesar, šele v zadnjem letu izvajanja NPŠ je FŠO temu namenila prvih 10.000 €. Trenutno se dogajajo premiki v smeri izpopolnjevanja znanja, saj ZŠIS-POK pripravlja usposabljanja za delo s športniki invalidi v sodelovanju z URI Soča in FŠ (Usposabljanje za naziv vaditelj športa invalidov, 2013).

Pri raziskovalno-razvojni podstrukturi me je zanimalo, ali je na področju vrhunškega športa invalidov stalno izpopolnjevanje znanja. Na vprašanje so odgovorili vsi anketiranci. Razpon ocen sega med 1 in 4, skupna ocena pa znaša 2,57. Ocene se zopet delijo med poloma

neposrednih uporabnikov in ustvarjalcev sistema, ki ocenjujejo, da stalnega izpopolnjevanja znanja praktično ni, medtem ko financerji ocenjujejo, da stanje na omenjenem področju ni tako slabo. Lahko bi rekli, da gre bolj za nevarnost sistema, saj so se programi usposabljanj ZŠIS-POK komaj začeli in so še v povojih, medtem ko o stalnem izpopolnjevanju oz. napredku še ne moremo govoriti. Kar zadeva raziskovalno-razvojne komponente oz. »*know-how*«, so premiki skoraj neznatni.

6.1.2.5 Trženjska podstruktura

Prepoznavnost športa invalidov je bila do nedavnega zelo slaba. To se je spremenilo po Paraolimpijskih igrah v Londonu leta 2012, ko je RTV Slovenija prvič prenašala Olimpijske in Paraolimpijske igre. Pred tem smo lahko spremljali Paraolimpijske igre le preko spleta. To je bil mejnik v paraolimpijskem športu, saj je takrat zanimanje za šport invalidov ob možnem dnevnem spremljanju tekmovanj naraslo.

Igre so bile predvajane v več kot sto državah in ozemljih, kar je največ doslej. Imetnik pravic predvajanja v VB Channel 4 je prenašal več kot stopetdeset ur v živo in dosegel rekordno občinstvo. Več kot enajst milijonov dvesto tisoč ljudi je gledalo otvoritveno slovesnost – najštevilčnejše občinstvo kanala v desetletju – in večino dni je kanal užival največji delež občinstva od vseh glavnih kanalov v VB. Pokritost Channel 4 je dosegla devetintrideset milijonov devetsto tisoč milijonov ljudi – več kot devetinšestdeset odstotkov prebivalstva VB (London 2012, 2013).

V Sloveniji pa je šport invalidov odslej stalno prisoten na TV Sloveniji 2 zahvaljujoč redni mesečni oddaji *Migaj raje z nami*, ki je na sporedu vsak zadnji petek v mesecu. Pred tem je bila predvajana oddaja *Parašport*. Redno izhaja tudi revija Športnik, ki jo izdaja ZŠIS-POK in je namenjena športu invalidov (Revija Športnik, 2013).

Uporabniki sistema pravijo, da je promocija in prepoznavnost športnika odvisna tudi od njegovih dosežkov. Bolj kot je športnik uspešen, večkrat se njegovo ime pojavlja v javnosti, bolj je zanimiv. Vendar pa to ni pravilo, saj dosežki ne prinesejo vedno prepoznavnosti. Če uspešen športnik ničesar ne naredi za promocijo, potem tudi zanimanje zanj hitro upade. Za javnost pa je lahko zanimiva tudi življenjska zgodba športnika invalida. V Sloveniji poznamo primere športnikov invalidov, ki so javnosti dobro poznani in na podlagi svoje prepoznavnosti lahko bolje promovirajo sebe, športno panogo in invalidski šport nasploh. V tujini je prepoznavnost športnikov invalidov večja kot v Sloveniji, saj so večinoma izenačeni z ostalimi športniki in se lahko uspešneje promovirajo.

Pri trženjski podstrukturi me je zanimalo stanje na področju prepoznavnosti in ustreznosti oz. uspešnosti promocije športa invalidov, njihove dejavnosti in športnikov. Na obe vprašanji so odgovorili vsi anketiranci. Pri prvem se ocene gibljejo med 2 in 4, skupna pa znaša 2,86. Pri drugem je skupna ocena nižja, in sicer 2,57, zanimiv pa je razpon ocen, med 1 in 2 ter 4 in 5.

Večinoma pa prevladuje ocena 2. Lahko rečemo, da se prepoznavnost športa invalidov, dejavnosti in športnikov izboljšuje glede na prejšnja leta, še posebej po mejniku, Paraolimpijskih igrah v Londonu leta 2012. Še zmeraj pa trditev težko uvrstimo med izzive ali nevarnosti, ker je bil to prvi dogodek, kjer je šport invalidov imel enake možnosti predvajanja kot običajni športi. Če bo praksa enaka pri zimskih igrah v Sočiju leta 2014 in bo zanimanje za šport invalidov ostalo enako ali se celo povečalo, pa lahko govorimo o izzivu. Kot navaja Štrumbelj (2012b), bi lahko v sodelovanju z OKS-ZŠZ pripravili marketinški načrt, s katerim bi dosegli večjo medijsko podporo na način, da bi tekmovanja in ostale dogodke izpeljali vzporedno z ostalimi športnimi aktivnostmi. Pri ustreznosti oz. uspešnosti promocije športa invalidov, njihove dejavnosti in športnikov pa lahko rečemo, da gre za nevarnost. Športniki invalidi se še zmeraj čutijo nekako odrinjene in neenakovredne v primerjavi z običajnimi športniki, tudi pri promociji, kjer trenutno vsak športnik skrbi zanjo sam. Po odgovorih sodeč pa večinoma tako menijo tudi predstavniki iz vrst organizacij, ki sistem športa invalidov ustvarjajo in ga financirajo. Večinoma so športniki invalidi odvisni od svojih dosežkov, s katerimi si lahko zagotovijo promocijo, vendar pa bi to bilo ustrezno urediti sistemsko, tako kot pri običajnih športnikih.

6.2 Interpretacija rezultatov SWOT-analize ZŠIS-POK

Analiza rezultatov organiziranosti vrhunškega športa invalidov kaže na to, da se ZŠIS-POK trenutno še ne nahaja tam, kjer bi si vsi udeleženci želeli, da se. Ocene kažejo, da je malce več slabosti kot prednosti in nevarnosti kot izzivov oz. so mnenja ravno nekje vmes. Kot prednosti pri notranjih dejavnikih so se izkazale organizacijska podstruktura, finančna podstruktura in raziskovalno-razvojna podstruktura. Pri zunanjih dejavnikih pa kot izziv z najvišjo oceno del organizacijske podstrukture, in sicer članstvo ZŠIS-POK v mednarodnih organizacijah in izvajanje njihovih politik in usmeritev. Kot slabost se je izkazala pri notranjih dejavnikih trženjska podstruktura z najnižjo oceno. Kot nevarnosti pri zunanjih dejavnikih pa del organizacijske podstrukture z zakonsko urejenostjo področja športa invalidov in prilagoditvijo načina organiziranosti ZŠIS-POK strukturam mednarodnih organizacij, finančna podstruktura, raziskovalno-razvojna podstruktura ter del trženjske podstrukture z ustreznostjo oz. uspešnostjo promocije športa invalidov, dejavnosti oz. športnikov. Vmes med prednostjo in slabostjo se je znašla pri notranjih dejavnikih kadrovska podstruktura. Pri zunanjih dejavnikih pa med izzivom in nevarnostjo del organizacijske podstrukture s prilagoditvijo pravil in klasifikacij ZŠIS-POK mednarodnim pravilom in klasifikacijam, kadrovska podstruktura in del trženjske podstrukture s prepoznavnostjo športa invalidov, dejavnosti oz. športnikov. Skupna ocena vseh odgovorov sicer ni najslabša, vendar pa je še veliko prostora za izboljšave.

Kot ugotavlja Štrumbelj v Analizi Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000-2010 (2010) je bilo pri nas na področju športne vzgoje invalidov v šolah storjeno zelo malo, saj športni pedagogi nimajo ustreznega znanja in izkušenj. Ustreznih usposabljanj s tega področja v okviru stalnega strokovnega izpopolnjevanja praktično ni. Nimamo načrtne vzgoje

mladih športnikov invalidov, kot to imajo v drugih državah, nimamo mreže centrov za šport invalidov, nimamo ustrezno usposobljenih trenerjev in nimamo programov za usposabljanje teh trenerjev. Še najbolj organiziran del predstavlja športna dejavnost otrok in mladine s posebnimi potrebami (prek mreže šol za osebe s posebnimi potrebami in prek društva Sožitje). Prav tako na področju športne rekreacije invalidov poteka kar nekaj programov, zlasti prek lokalnih skupnosti in posameznih invalidskih organizacij. Glede vrhunškega športa invalidov pravi, da v NPŠ (2000) prihaja do ene največjih temeljnih napak pri razumevanju športa invalidov, saj definicija ne upošteva raznolikosti športa invalidov. Statusne pravice invalidov so bile prvič uvedene leta 2008 na podlagi kategorizacije, vendar bi bili potrebni določeni popravki sistema, saj ne upošteva specifične uvrščanja športnikov. Na področju razvojnih in strokovnih nalog pa je opažena stagnacija. ZŠIS-POK je ostala brez ustrezne podpore OKS-ZŠZ, FŠ, MIZŠ in drugih ustreznih institucij pri pripravi izobraževanj, usposabljanj in izpopolnjevanja strokovnih kadrov v športu. Na področju znanstveno-raziskovalnega dela ni bilo narejenega skoraj nič, razen revije Športnik. Na področju založniške dejavnosti namreč ni bilo izdane skoraj nobene strokovne publikacije, za ugotavljanje in spremljanje ravni pripravljenosti športnikov ter svetovanja pri pripravi treningov pa je bilo šele ob koncu izvajanja NPŠ namenjenih nekaj sredstev. Od velikih mednarodnih športnih prireditev je bilo organizirano le eno evropsko prvenstvo, drugih večjih prireditev v tem obdobju ni bilo. Na področju gradnje in opremljenosti objektov pa se stvari postopno izboljšujejo, saj so pri novogradnjah večinoma upoštevani pogoji za dostop invalidov, težje pa je pri starejših objektih, ki niso prilagojeni in opremljeni za osebe na vozičkih. Iz navedenega Štrumbelj (2010, 254) sklepa, da bi bilo dobro, da bi ZŠIS-POK dobila predstavnika v institucijah, ki so v NPŠ navedene kot institucije za načrtovanje, organiziranje, izpeljavo in nadziranje NPŠ, ki bi zastopal šport invalidov. Take ureditve kot je pri nas, kjer ZŠIS-POK predstavlja veliko različnih športov in je obravnavana kot nacionalna športna zveza, ni nikjer v svetu. Prav tako pravi, da je treba premisliti ali ohraniti kategorijo športa invalidov kot posebno kategorijo ali pa ga preprosto integrirati v vse oblike športa, od vrhunškega do rekreacije, in temu ustrezno tudi razdeljevati sredstva. Verjetno bi bilo treba iskati rešitve v obliki pogodb med ZŠIS-POK in posameznimi panožnimi športnimi zvezami, tako z vidika organizacije kot tudi z vidika financiranja. Ostaja še veliko nerešenih vprašanj na področju statusa športnikov invalidov, in sicer glede pravic, ki jih prinaša kategorizacija. Na tem področju je treba spremeniti še nekaj pravilnikov, ki še niso prilagojeni kategorizaciji. Treba bi bilo narediti tudi velike korake na področju organizacije, financiranja in izobraževanja ter usposabljanj, da bo slovenski šport invalidov lahko ohranjal stik s svetovno konkurenco.

Tako šport invalidov do določene mere nima enakih pogojev za pridobivanje finančnih sredstev in financiranje programov, se veliko počasneje razvija kot običajni šport, nima zadostne strokovne kadrovske podpore, je manj prepoznaven kot običajni šport in se težje trži, prav tako pa se na področju statusnega urejanja področja stvari odvijajo veliko počasneje. Gre pa tudi za različne poglede na problematiko, kar gre pripisati dejstvu, da se le ti razlikujejo glede na funkcijo, ki jo imajo posamezniki v sistemu – ali je to neposredni uporabnik, se pravi

športnik oz. športni trener, ali pa je to oseba, ki sistem ustvarja ali financira. Tako je reševanje težav oteženo, saj se pri nekaterih odgovorih zazna izrazito polariziranje oz. morda celo nerazumevanje stališč nasprotne strani. Še zmeraj obstajajo področja, ki ostajajo do neke mere nerazrešena oz. obstajajo želje po določenih rešitvah. To so predvsem področja financiranja, kadrovske podpore in usposobljenosti kadra ter statusne ureditve in statusnih pravic športnikov invalidov. Čeprav so ta področja že urejena v celoti, do določene mere ali pa so v procesu urejanja, rešitve niso sprejemljive za vse udeležence. Dejstvo je, da je težko ugoditi obema stranema in bo težko najti rešitve, ki bodo ustrezale čisto vsem udeležencem. Dobro pa bi bilo, da se pri takih vprašanjih preseže polariziranje in upošteva predvsem stroko in izkušnje ter najde rešitve, ki so sprejemljive za čim večje število udeležencev.

Vendar pa lahko iz informacij, zbranih od anketirancev na dodatna vprašanja, ki so jim bila zastavljena, razberem, da se trenutno na področju vrhunškega športa invalidov dogajajo veliki premiki. Prišlo je do zamenjave v vodstvu ZŠIS-POK, ki je krovna organizacija za šport invalidov pri nas in kot taka ustvarja sistem. Z novim vodstvom je prišlo do prevetritve in večje aktivnosti v delovanju organizacije v smeri izboljšanja celotnega sistema, k sodelovanju pa so bili vabljeni tudi usposobljeni strokovni delavci in športniki invalidi. Pripravljen in objavljen je bil prvi razpis za naziv vaditelja športa invalidov. Boljše pa je tudi sodelovanje z organizacijami, ki so vpletene v sistem vrhunškega športa invalidov. Premiki se dogajajo v povezavi s kategorizacijo in pridobivanjem pravic športnikov invalidov, saj so prvič na seznamu za pridobitev zaposlitve in ostalih pravic. Trenutno se tudi opravlja revizija kategorizacije, h kateri je bila vabljen tudi ZŠIS-POK. Rezultati revizije bodo lahko pripomogli k izboljšanju obstoječega stanja. Pripravljen pa je tudi že nov Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji 2014–2023, ki še čaka na potrditev Vlade RS. Pri njegovi pripravi so prav tako sodelovali usposobljeni strokovni delavci. Eden izmed strateških ciljev je povečanje števila športno dejavnih invalidov, ki so vključeni v športne programe na področju športne rekreacije in tekmovalnega športa za dvesto odstotkov. Vsebuje pa tudi pomembne mejnike za razvoj športa invalidov v prihodnosti, in sicer so njegovi cilji spodbujanje povezovanja športnih in invalidskih društev na lokalni ravni za izpeljavo športnih programov za invalide, dvig konkurenčnosti vrhunškega športa invalidov (zagotavljanje ustrezne infrastrukture za tekmovanja in podpora športnikom prek ZŠIS-POK), zagotavljanje statusnih pravic vrhunskim športnikom invalidom, vzpostavitev modela vključevanja invalidov v šport v vzgojno-izobraževalnem sistem ter najpomembnejši, spodbujanje povezovanja med posameznimi panožnimi športnimi zvezami in Paraolimpijskim komitejem Slovenije. To pomeni, da se bodo sčasoma športniki invalidi lahko integrirali v nacionalne panožne zveze, sicer verjetno na način, da bo obstajala sekcija oz. odbor za šport invalidov znotraj panožne zveze, vendar bodo tako izenačeni z običajnimi športniki. Na ta način ureditve bo sistem v Sloveniji postal enak tistim, ki so že praksa v tujini. Zaradi vseh teh novosti je težko oceniti, v kakšnem položaju je trenutno šport invalidov. Šele čas bo pokazal, kakšni bodo učinki, katerim smo priča v tem trenutku, vendar pa gre za velike korake v športu invalidov, ki bodo nedvomno izboljšali delovanje sistema.

SKLEP

Vrhunski šport invalidov je področje, ki se je razvilo iz rehabilitacijskih in terapevtskih programov. Skozi leta se je razvijalo in oblikovalo glede na vrste in načine okvar oz. prizadetosti in se na podlagi teh združevalo v društva ter zveze. Danes imamo različna tekmovanja, ki so prilagojena določeni vrsti prizadetosti, in kategorije, ki opredeljujejo in razvrščajo vrste prizadetosti. Statusno je začel šport invalidov stopati v veljavo v osemdesetih letih prejšnjega stoletja in se v nadaljnjih letih skušal z različnimi listinami, pravili, deklaracijami, konvencijami, strategijami in programi čim bolj približati statusu običajnega športa. Danes je šport invalidov urejen na način, ki je opisan v nalogi, s svojim ciljem pa želi postati enakovreden običajnemu športu, kar mu skozi leta tudi vse bolj uspeva.

Stanje vrhunškega športa invalidov v Sloveniji ni najboljše. Štrumbelj v Analizi Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000–2010 (2010) ugotavlja, da v obdobju med letoma 2000 in 2010 ni bilo veliko napredka. Veliko je še področij, ki niso urejena, bi lahko bila bolje urejena oz. rešitve niso sprejemljive za ciljno skupino uporabnikov. Šport invalidov v Sloveniji na način kot je organiziran, se financira in glede na izobraževanja in usposabljanja, ki jih praktično ni, težko dohaja korak s svetovno konkurenco. Zato je na mestu resen premislek o tem, kako želimo, da se šport invalidov razvija v bodoče, saj je iz rezultatov mogoče razbrati, da je v tem obdobju v fazi stagnacije.

Vendar se stvari počasi, ampak vidno izboljšujejo. Premiki so narejeni na področjih večje aktivnosti ZŠIS-POK, ki je s spremembo vodstva postala veliko bolj aktivna pri oblikovanju politik na področju športa invalidov in zraven povabila tudi strokovno javnost in ciljne uporabnike. Med pripravo naloge je tudi objavila prvi razpis za naziv vaditelja športa invalidov; na področju kategorizacije, saj ne samo, da so športniki invalidi kategorizirani, sedaj lahko uživajo tudi pravice, ki jih ta prinaša, pripravlja pa se tudi revizija kategorizacije, za področje športa invalidov v sodelovanju z ZŠIS-POK; in nenazadnje na področju priprave Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2014–2023, ki daje poudarek zagotovitvi statusnih pravic vrhunskim športnikom invalidom in spodbuja sodelovanje nacionalnih panožnih zvez z ZŠIS-POK, kar pomeni, da se bodo športniki invalidi sčasoma lahko integrirali v običajni šport.

Spremembe sistema vrhunškega športa invalidov se izboljšujejo, napredujejo, razvijajo in izenačujejo z običajnim športom. Za športnike invalide je to pomembno, saj lahko končno stopijo iz sence, v kateri je bil šport invalidov do sedaj, in se izkažejo z vsemi svojimi talenti in potenciali. Te pa lahko hkrati tudi unovčijo in uživajo v rezultatih svojih dosežkov. Res je, da bodo v sistemu verjetno vedno trenja in različni pogledi na ureditev, vendar obetajoče spremembe kažejo na to, da je vedno možen konsenz. Živimo v družbi, ki je zelo raznolika in je sprejemanje kompromisov nekaj, s čimer se redno srečujemo. Prav tako ima vsaka družba različen pogled na svoje prioritete. Invalidi so resda v manjšini po številčnosti glede na celotno populacijo, vendar zaradi tega nič manj pomembni. Vsak od nas verjetno pozna

kakšnega invalida ali otroka s posebnimi potrebami ali pa se je morda sam srečal z invalidnostjo. Ker se je velikokrat težko spoprijeti s takimi stanji, je lepo imeti nekaj, kar ti daje notranje zadovoljstvo in te hkrati motivira. Temu je tudi namenjen šport. V kolikor pa ti šport predstavlja tudi način življenja, je še lepše, če od tega lahko tudi živiš. Tako kot običajni ljudje imajo invalidi ponavadi podobne želje in potrebe in v kolikor je možnost, zakaj jim jih ne bi izpolnili. Navsezadnje bijejo bitke, ki jih morda običajni ljudje nikoli ne bomo razumeli, ker nismo v njihovi koži, v kolikor pa jim lahko pomagamo na kakršen koli način, jim pridimo nasproti. Zato upam, da spremembe, ki se obetajo na področju vrhunskega športa invalidov, prinašajo veliko pozitivnih učinkov in prinašajo športnikom invalidom tisto, kar si želijo.

LITERATURA IN VIRI

1. *About ICSD*. Najdeno 14. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.deaflympics.com/icsd.asp>
2. *About us*. Najdeno 5. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/the-ipc/about-us>
3. *Americans with Disabilities Act* (1990). Najdeno 7. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.ada.gov/pubs/adastatute08.htm#12111>
4. Biloslavo, R. (2006). *Strateški management in management spreminjanja*. Koper: Fakulteta za management.
5. Capozzi, D. (2008). Plenarno predavanje. *Zbirka Človekove pravice in invalidi. Konvencija o pravicah invalidov – črka na papirju in/ali realnost?* (str. 25–32). Kranjska Gora: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
6. *Classification*. Najdeno 14. decembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/classification>
7. Commission of the European Communities (2007). Action plan »Pierre de Coubertin«. Najdeno 6. novembra 2013 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/sport/documents/sec934_en.pdf
8. *Councils*. Najdeno 6. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/the-ipc/councils>
9. Čander, J., & Štrumbelj, B. (2012). Problemi pri razvrščanju plavalcev invalidov v tekmovalne skupine. *Šport: revija za teoretična in praktična vprašanja športa*, 59(1/2), 155–161.
10. *Disabilities*. Najdeno 8. decembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.who.int/topics/disabilities/en/>
11. *Disabled World*. Najdeno 7. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.disabled-world.com/sports/>
12. Evropska komisija (2007). Bela knjiga o športu. Najdeno 3. novembra 2013 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/sport/documents/white-paper/whitepaper-short_sl.pdf

13. *Evropska listina o športu* (1992). Najdeno 27. avgusta 2013 na spletnem naslovu <http://www.ljubljana.si/file/695382/evropska-listina-o-portu.pdf>
14. *Evropska listina o športu za vse: invalidi* (1986). Najdeno 27. avgusta 2013 na spletnem naslovu http://www.zsrs-planica.si/wp-content/uploads/2010/04/EVROPSKA_LISTINA_O_SPORTU_ZA_VSE_-_Invalidi.pdf
15. *Evropska strategija o invalidnosti za obdobje 2010–2020* (2010). Najdeno 7. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:SL:PDF>
16. Evropski parlament, Svet in Komisija (2000). Listina Evropske unije o temeljnih pravicah. Najdeno 4. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:sl:PDF>
17. Gallegos Chiriboga, L. B. (2008). Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov: Izvajanje in nadaljnje spremljanje konvencije ZN. *Zbirka Človekove pravice in invalidi. Konvencija o pravicah invalidov – črka na papirju in/ali realnost?* (str. 47–51). Kranjska Gora: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
18. *Governing Board*. Najdeno 5. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/the-ipc/governing-board>
19. *History*. Najdeno 21. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.specialolympics.org/history.aspx>
20. *History of the Movement*. Najdeno 13. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/the-ipc/history-of-the-movement>
21. *ICSD History*. Najdeno 14. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.deaflympics.com/icsd.asp?history>
22. *ICSD Mission Statement*. Najdeno 14. novembra 2013 na spletnem naslovu http://www.deaflympics.com/icsd.asp?mission_statement
23. *International Classification of Functioning, Disability and Health* (2001). Najdeno 6. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://apps.who.int/classifications/icf/en/>
24. *International Organisations of Sports for the Disabled*. Najdeno 6. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/the-ipc/international-organization-for-the-disabled>

25. *International Sport Federations*. Najdeno 6. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/the-ipc/international-sport-federations>
26. *London 2012*. Najdeno 22. julija 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/paralympic-games/london-2012>
27. *Madridska deklaracija* (2003). Najdeno 8. novembra 2013 na spletnem naslovu http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.zdis.si%2Fcontent%2Fmadridska_deklaracija_2003.doc&ei=ef54UqPiJMa24ASyzoGgBA&usg=AFQjCNGd8-gF8TZPNTJkfZMJDNUTHkvJ4g&cad=rja
28. *Malaška deklaracija o invalidih: »Razvoj v smeri enakovredne vključenosti invalidov kot državljanov«* (2003). Najdeno 7. novembra 2013 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/malaga_deklaracija.pdf
29. Malič, I. (2008, 19. december). Kategorizacija športnikov invalidov. Najdeno 26. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.zsis.si/index.php/novice/1-zadnje-novice/249-kategorizacija-portnikov-invalidov>
30. *Management Team*. Najdeno 5. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/the-ipc/management-team>
31. *Mednarodna konvencija o pravicah invalidov* (2008). Najdeno 30. avgusta 2013 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/konvencija_o_pravicah_invalidov.pdf
32. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (2006). Akcijski program za invalide 2007–2013. Najdeno 4. septembra 2013 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/api_07_13.pdf
33. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (2013). Letni program športa v Republiki Sloveniji za leto 2013. Najdeno 21. novembra 2013 na spletnem naslovu http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/sport/pdf/LETNI_PROGRAM_SPORTA_2013.pdf
34. *Mission*. Najdeno 21. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.specialolympics.org/mission.aspx>

35. Moravec Berger, D., Fatur-Videtič, A., Marinček, Č., & Kovačič, I. (1997). *Mednarodna klasifikacija okvar, prizadetosti in oviranosti: priročnik za klasifikacijo posledic bolezni*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije.
36. Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji. *Uradni list RS* št. 24/2000.
37. Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji 2014–2023 (v procesu potrditve).
38. *Namizni tenis – ŠI*. Najdeno 27. oktobra 2013 na spletnem naslovu <http://www.olympic.si/sportne-igre/sportne-panoge/sport-invalidov/namizni-tenis-si/>
39. *National Paralympic Committees*. Najdeno 6. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/the-ipc/national-paralympic-committees>
40. *NŠZ neolimpijskih športov*. Najdeno 17. maja 2013 na spletnem naslovu <http://www.olympic.si/clanice-oks/pregled-clanic/nsz-neolimpijskih-sportov/>
41. Obvestilo o začetku veljavnosti Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov. *Uradni list RS* št. 77/2010.
42. *Operational Structure*. Najdeno 5. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/the-ipc/operational-structure>
43. *O zvezi*. Najdeno 4. decembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.zsis.si/index.php/o-zvezi.html>
44. *Paralympic games*. Najdeno 22. julija 2013 na spletnem naslovu <http://www.olympic.org/content/olympic-games/paralympic-games/?tab=paralympic-games>
45. *Pogoji, pravila in kriteriji za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji* (16. 12. 2009). Najdeno 26. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.olympic.si/sportna-kariera/registracija-in-kategorizacija/kriteriji/>
46. Pravilnik o pogojih, merilih in postopku razporeditev sredstev Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji. *Uradni list RS* št. 92/2007, 86/2010, 80/2012.
47. *Rebalans finančnega načrta FIHO za leto 2013*. Najdeno 21. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.fiho.si/teksti/fin2013r.pdf>
48. *Recognised International Sport Federations*. Najdeno 6. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/the-ipc/recognised-international-sport-federations>

49. *Regional Organisations*. Najdeno 6. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/the-ipc/regional-organisations>
50. *Revija Športnik*. Najdeno 14. decembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.zsis.si/index.php/revija-sportnik.html>
51. *Sport and persons with disabilities: fostering Inclusion and Well-being*. Najdeno 1. 12. 2013 na spletnem naslovu http://www.righttoplay.com/International/news-and-media/Documents/Policy%20Reports%20docs/Harnessing%20the%20Power%20-%20FULL/Chapter5_SportandDisability.pdf
52. *Spoznajte nas*. Najdeno 10. septembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.specialna-olimpiada.si/si/spoznajte-nas/>
53. *Standardna pravila združenih narodov za izenačevanje možnosti invalidov* (1993). Najdeno 30. avgusta 2013 na spletnem naslovu <http://www.zdis.si/content/standardna-pravila-za-izenacevanje-moznosti-invalidov>
54. *Standing Committees*. Najdeno 6. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.paralympic.org/the-ipc/committees>
55. *Statut*. Najdeno 4. decembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.zsis.si/index.php/o-zvezi/statut.html>
56. SWOT analysis (b.1.). V *Wikipediji*. Najdeno 25. novembra 2013 na spletnem naslovu http://en.wikipedia.org/wiki/File:SWOT_en.svg
57. Štrumbelj, B. (2010). Analiza športa invalidov. V E. Kolar, G. Jurak & M. Kovač (ur.), *Analiza Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000–2010* (str. 246–255). Ljubljana: Fakulteta za šport.
58. Štrumbelj, B. (2012a). Izzivi športa invalidov v prihodnosti. *Šport: revija za teoretična in praktična vprašanja športa*, 59(1/2), 3–4.
59. Štrumbelj, B. (2012b). Šport invalidov je na razpotju. *Šport: revija za teoretična in praktična vprašanja športa*, 59(1/2), 144–154.
60. Šuštaršič, B. (2005). Aktualnost preprečevanja diskriminacije invalidov. V M. Kroflič & C. Uršič (ur.), *Zbirka Človekove pravice in invalidi. Za 14. člen – od ideje do ustavnega zakona* (str. 23–26). Ljubljana: Nacionalni svet invalidskih organizacij – NSIOS.

61. Tabaj, A (b.l.). Mednarodna konvencija o zaščiti in podpori pravic in dostojanstva invalidov. Najdeno 9. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www2.arnes.si/~sudmhusk/images/03-Tabaj.pdf>
62. Tavčar, M. I. (2005). *Strateški management nepridobitnih organizacij*. Koper: Fakulteta za management.
63. *Usposabljanja*. Najdeno 15. decembra 2013 na spletnem naslovu <https://sites.google.com/a/plavalna-zveza.si/usposabljanja/>
64. *Usposabljanje za naziv vaditelj športa invalidov*. Najdeno 15. decembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.zsis.si/index.php/razpisi/razpisi-ostalo/2041-usposabljanje-za-naziv-vaditelj-porta-invalidov.html>
65. Uršič, C. (b.l.). Razmišljanje o pripravi delovnih tez zakona o izenačevanju možnosti za invalide. *Med teorijo in prakso*. Najdeno 5. septembra 2013 na spletnem naslovu <http://www2.arnes.si/~sudmhusk/images/02-Ursic.pdf>
66. Uršič, C. (2004). Od strategije razvoja (1991) k nacionalnemu akcijskemu načrtu. *Izhodišča za predavanja na posvetu v Državnem svetu RS, »Izenačevanje možnosti invalidov«*. Najdeno 8. novembra 2013 na spletnem naslovu http://www.ds-rs.si/dejavnost/posveti/posvet_06122004/Ursic_predavanje.pdf
67. Uršič, C. (2007). Predgovor. V B. Kresal ... (et al.) (ur.), *Vodnik po pravicah invalidov v slovenski zakonodaji* (str. 7-10). Ljubljana: Inštitut za delo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.
68. Uršič, C., Kroflič, M., & Švajger, A. (2011). *Kodeks o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu: tripartitno strokovno srečanje o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu*. Ljubljana: Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča.
69. Ustava Republike Slovenije. *Uradni list RS* št. 33I/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 69/2004, 68/2006, 47/2013, 47/2013, 47/2013, 47/2013.
70. Vertot, P. (ur.) (2007). *Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
71. Vute, R. (1989). *Šport in telesno prizadeti*. Ljubljana: samozaložba.
72. Vute, R. (1999). *Izziv drugačnosti v športu*. Ljubljana: Debora.

73. Vute, R. (2009). Aktivno življenje starejših s pomočjo prilagojene športne vadbe in terapevtske rekreacije. *Šport: revija za teoretična in praktična vprašanja športa*, 57(1/2), 40–42.
74. Zakon o društvih. *Uradni list RS* št. 61/2006, 91/2008 Odl.US: U-I-380/06-11, 102/2008 Odl.US: U-I-57/07-7, 58/2009, 39/2011, 64/2011-UPB2.
75. Zakon o invalidskih organizacijah. *Uradni list RS* št. 108/2002, 61/2006-ZDru-1.
76. Zakon o izenačevanju možnosti invalidov. *Uradni list RS* št. 94/2010.
77. Zakon o športu. *Uradni list RS* št. 22/1998, št. 97/2001-ZSDP, 27/2002 Odl.US: U-I-210/98-32, 110/2002-ZGO-1, 15/2003-ZOPA.
78. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. *Uradni list RS* št. 54/2000, 118/2006-ZUOPP-A, 3/2007-UPB1, 52/2010 Odl.US: U-I-118/09-21, 58/2011-ZUOPP-1.
79. *World Programme of Action Concerning Disabled Persons* (1982). Najdeno 5. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=23>
80. *World Report on Disability* (2011). Najdeno 9. decembra 2013 na spletnem naslovu http://whqlibdoc.who.int/publications/2011/9789240685215_eng.pdf

PRILOGA

Priloga 1: Vprašalnik za SWOT-analizo ZŠIS-POK

Notranji dejavniki – prednosti/slabosti (lestvica od 1 – sploh se ne strinjam do 5 – popolnoma se strinjam)

ORGANIZACIJSKA PODSTRUKTURA					
Organiziranost športa invalidov je ustrezna za vse sodelujoče.	1	2	3	4	5
Načrtovanja dejavnosti in izvajanje programa je ustrezno za vse sodelujoče in vsi imajo možnost sodelovanja.	1	2	3	4	5
FINANČNA PODSTRUKTURA					
Finančna sredstva in letni delovni načrt so usklajeni.	1	2	3	4	5
Financiranje udeležbe na tekmovanjih je dosegljivo.	1	2	3	4	5
KADROVSKA PODSTRUKTURA					
Na področju športa invalidov je zadostnost kadra.	1	2	3	4	5
RAZISKOVALNO-RAZVOJNA PODSTRUKTURA					
Na področju športa invalidov je sodelovanje pri pripravi novosti, izboljšav.	1	2	3	4	5
TRŽENJSKA PODSTRUKTURA					
Trženjsko komuniciranje (način promocije, pridobivanja sredstev) je ustrezno/uspešno.	1	2	3	4	5

Zunanji dejavniki – izzivi/nevarnosti (lestvica od 1 – sploh se ne strinjam do 5 – popolnoma se strinjam)

ORGANIZACIJSKA PODSTRUKTURA					
Področje športa invalidov je zakonsko urejeno.	1	2	3	4	5
Način organiziranosti je prilagojen strukturam mednarodnih organizacij.	1	2	3	4	5
Pravila in klasifikacije za sodelovanje na tekmovanjih so prilagojeni mednarodnim pravilom in klasifikacijam.	1	2	3	4	5
Članstvo v mednarodnih organizacijah in izvajanje politik ter usmeritev mednarodnih organizacij je ustrezno.	1	2	3	4	5
FINANČNA PODSTRUKTURA					
Dodeljena sredstva so zadostna za izvedbo začrtanih programov.	1	2	3	4	5
Prostovoljni prispevki so zadostni za izvedbo začrtanih programov.	1	2	3	4	5
KADROVSKA PODSTRUKTURA					
Na področju športa invalidov je kader strokovno usposobljen.	1	2	3	4	5
RAZISKOVALNO-RAZVOJNA PODSTRUKTURA					
Na področju športa invalidov je stalno izpopolnjevanje znanja.	1	2	3	4	5
TRZENJSKA PODSTRUKTURA					
Šport invalidov, dejavnosti, športniki so prepoznavni.	1	2	3	4	5
Promocija športa invalidov in dejavnosti športnika so ustrezni/uspešni.	1	2	3	4	5

